

Sõjaasjanduse ajakiri

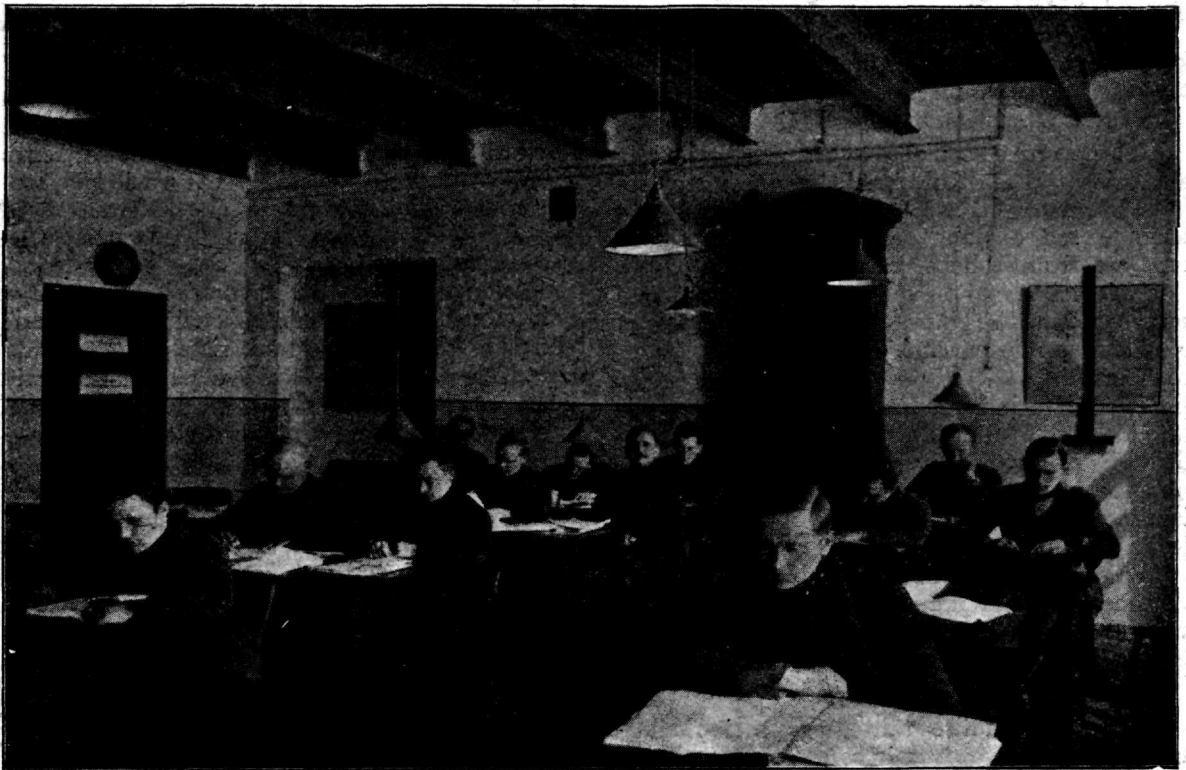
SÕDUR

№ 6.

Laupäeval, 13. veebruaril 1926.

VIII aastakäik.

KÕRGEMA SÕJAKOOLI II LEND.

AUDITOORIUM 1925 KEVADEL, TEISE ÕPEAASTA LÕPUL.

SISUSTIK: A. Traksmann: „Sõduri“ ülesandeist lähemas tulevikus. — n.: Kõrgema sõjakooli 2. lennu lõpetamise puhul — E. V.: Poliitiline võitlus võimu pärast SSSR, is. — U. R—g.: Tulistamise meetodid koemiliste mürskudega. — Kr-m.: Lämmastiku tähtsusest majanduses ja sõjanduses. — N. B—g.: Mõtteid sõjalaevastiku opereerimise võimalustest talvel Soome lahes. — G. Lagus: Poliitilised parteid, nende programmid ja tegevus. — N. Vene sõjaajakirjandus. — Raamat-teated: Die Kriegswissenschaftliche Fortbildung des Truppenoffiziers. — Käsiraamat Poola üle. — Kroonika.

„Sõduri“ ülesandeist lähemas tulevikus.

A. Traksmann.

„Sõduri“ ülesanded meie kaitseväes on suured ja vastutusrikkad. Ilmudes ainsa sõjandusliku eriajakirjana peab ta Eestis:

a) kajastama oma veergudel t e r v e t meie kaitseväe elu — minevikus, olevikus ja ka tulevikus väljavaateid.

b) Oma enda elu korraldamiseks vajame eeskuju v ä l i s m a i l t — „Sõduri“ moraalne kohustus on neid hankida kõigilt aladelt esimestest kätest.

c) Olla vahemeheks meie kaitseväe ja seltskonna vahel, levitades viimases sõjanduslikke teadmisi ja arusaamist meie kaitseväe elu-olust.

Vaatleme neid ülesandeid lähemalt.

Lihtne on öelda: olla terve meie kaitseväe elu kajastajaks. Kuid pealiskaudnegi süvenemine küsimusse näitab, et siin tegemist on probleemiga, mis on lahendatav ainult siis, kui on organiseeritud selleks kõik tööjõud.

Meie kaitsevägi on väikene, kuid — ta ikkagi on vägi tema tervikus — kõigi organitega ja elunditega, mis sarnase organisatsiooni elamiseks tarvilik.

Siit materjali lõpmatu mitmekesisus, mis „Sõdur“ peab suutma ära seedida oma veergudel. See on võimalik vaid ü h e l tingimusel, nimelt kui „Sõduri“ ümber koondub ajajooksul laialine kaastöölise perekond igast väeosast, igast relvliigist, koolist jne.

Vaimlisi silme ja kõrvu vajab „Sõdur“, neid välismeeli, mille kaudu ajakirja toimetusse võiksid voolata aated, ideed — kõige mitmekesisematelt aladelt.

Ainult huvitavad nad olgu.

Aktuaalse, elulise tähtsusega meie kaitseväe loomistöö.

„Sõdurit“ ei suuda kanda kitsas ringkond inimesi, vaid tema lähtealuseks on meie kaitseväe laialine mass — ohvitserkond, allohvitserkond, sõdurkond tema tervikus. Kuid mass on alati olnud inertne rahuaja tingimustes. Ta laseb end juhtida — aktiivsemaist, kes kõnelevad ja kirjutavad tema eest.

Neid viimaseid vajabki „Sõdur“.

Meil on ju, millest kirjutada. Aastaid on tehtud tööd kõige mitmekesisematel aladel. Iga minut, iga sekund tuksub meie kaitseväe

elusoon — tunneme ju tema lööke iga silmapilk meie kõik.

Palju sünnib huvitavat meie kaitseväes, mis kahtlemata väärib üldist tähelepanu.

Tooge see „Sõduri“ veergudele.

Nädala algul saadetud aade selle lõpul juba valgub laiali tuhandetes eksemplarides üle terve Vabariigi. Kas on paremat abinõu oma vaadete ja tõekspidamiste laialikandmiseks laiades hulkades.

Kes peaks kirjutama „Sõduris“?

Arvan, et kõige pealt meie kaitseväe juhtivad jõud. Tähtsamad artiklid, juhtkirjad, „Sõduri“ põhisuun sündigu nende sulest, olles määrajaks sel alal teistele. Sel viisil kasvatakse meie ohvitserkond, arendatakse töö rõõm ja tahtmine näidata oma tööd teistele — järeleaimamiseks.

Meie kindralstaabi nooremad jõud kasutagu igat juhust avaldada midagi „Sõduris“. Teie puutute kokku esimestena ilmasõja literatuuriga. Teie kätest käib läbi iga päev huvitavaid küsimusi, mis võib avaldada teadmiseks kõigile.

On midagi sarnast näpuvahele juhtunud — ärge unustage siis kunagi „Sõdurit“.

„Sõdur“ ei ole ju üksiku ettevõtte, vaid meie kaitseväe kui terviku vaimline kehastus. Igaüks meist peab andma tilga oma verest tema toitmiseks — ainult siis võib ta kasvada meie kaitseväe tugevaks organiks.

Sõjaväe ühendatud õpeasutused on meie kaitseväe vaimlise uuestsünni laboratoorium. Kes kõik Teie juures ei õpi või ei õpeta! Teil on nii palju alasid, erikursusi, töid praktilisi ja teoreetilisi — iga minut Teie seinte vahel ja õpeväljaladel on askeldamas ja töötamas sajad virgad käes.

Andke selle töö tulemustest „Sõdurile“ ükski protsent.

Vaimlise töö väärtus on eriti suur siis, kui ta tuleb tegeliku töömehe käest. Sellest praktilisest seisukohast võtkegi käsitusele väljaõppe, kasvatus ja muud küsimused, mille lahendamisel Teie ju olete ise igapäev.

Jagage oma töö tagajärgi teistega. Tõstke üles küsimused, millel eluline väärtus meie tervele kaitseväele. Tutvustage meid kõiki

sellega, kuidas Teie laboratooriumis valmivad 2—3 aasta jooksul meie kaitseväe juhid. Seda tahaksid teada kõik, siis teaks neid arendada edasi meie väeosades.

Sama allohvitseridest.

Kõrgema Sõjakooli kuulajaskond, Teie poole „Sõdur“ pöörab erilise palvega.

Informeerige „Sõdurit“ järjekindlalt sellega, mis sünnib huvitavat Teie auditooriumis — kõige laiemas mõttes. Teiegi kätest käib läbi meile kättesaadav ilmasõja kirjandus kõiges tema mitmekesisuses — noppige sealt välja õied ja auldage nad „Sõduris“. Teil on korraldatud omavahelised tööd, referaadid jne. — lugege oma moraalseks kohustuseks neist saata teateid „Sõdurile“.

Meelestage: Teie teravaim sõjariist tulevikus on sulg. Temagi käsitamist peab harjutama suure püsivuse ja hoolega — aastaid kulub selleks tööks. Alake piskuga. „Sõdur“ võimaldab Teile jõuda eesmärgile samm-samult.

Meie relviigid — jalgvägi, kahurvägi, ratsavägi, lennu- ja insenerivägi — teist on seni ilmunud „Sõduris“ ainult väheseid teateid. Ometi igas meie väeosas üle maa on käimas õppused ja kasvatustöö, millest võtavad osa sajad kõige mitmekesisemates oludes.

Miks sellest mitte avaldada osagi „Sõduri“ veergudel? „Sõduri“ lugejad on asjatundjad, eriteadlased omal alal nagu Teie isegi — nad suudavad tungida Teie ideedesse, suudavad aru saada Teie muredest ja raskustest, suudavad ühtlasi hinnata vääriiselt, kui olete saavutanud midagi head.

Mehe tahtmine on end väljendada vaimliselt. Rääkides kokku omasugusega luuakse usaldusõhkkond töös, kus käsi peseb kätt selleks, et mõlemad puhtaks saaks. Seni meil see on sündinud ainult üksikute poolt. Väikene tilgake meres on see kirjasaatjate hulk, mille on suutnud anda seni „Sõdurile“ meie kaitseväe laialine mass.

Seni ta on olnud vaid passiivne vastuvõtja, mis on rahuldunud sellega, mis temale antakse — väljaspoolt. Tihti ta pole reageerinudki — on see temale vastuvõetav või mitte.

Sarnane olukord on ebanormaalne. Vaikus on sarnane surmale, sest vaikivad vaid surnud hauas.

Elav inimene ei lepi sellega, kui ta on näljane, vaid küsib leiba sellelt, kellel seda on.

Vaimline nälg on sarnane füüsilisele.

Õhutage endis seda näljatunnet ikka sügavamaks ja tugevamaks — sarnaseks, et teda ei suudaks rahuldada ükski siin maa peal — kõik muu areneb juba iseenesest.

Meie diviisi staabid on rikastunud uue noore jõuga. Võtke enda kätte see õhutustöö oma ümb-

ruskonnas. Teie tunnete kohapealseid tarbeid ja olusid. Noppige välja need, kes suudavad väljendada massi tahteid ja arusaamisi. Virgutage ja julgustage aktiivsele vaimlisele tööle energilisemaid Teie hulgast, et algaks reageerimisprotsess neile elunähtustele, mis sünnib meie kaitseväes; töö kriitiline hinnang, kogemuste teadlik kogumine ja analüüsimine kõigil aladel.

Kindralstaabis on alanud meie lahingdoktriini põhialuste selgitamine ja süsteemi loomine, mille väljendajaiks on vastavad eeskirjad. Asudes selle töö juure, on esimene küsimus: senised kogemused — kus nad on? Otsid ja otsid ja — nagu ei leiagi. Mitte sellepärast, et neid üldse ei ole, vaid sellepärast, et need tõetilgad on igauks hoidnud endale. Neid pole kogutud, väljendatud, vormeeritud, vaid tilkadena nad on kadunudki aja- ja ruumimerre.

Keskasutusest peavad voolama välja põhiideed. Kuid nende sündimiseks vajatakse tooresmaterjale — fakte ja sündmusi elust, tegeliku töö juures seisvaid isikuid. Vastasel korral kabineti nelja seina vahel sündinud idee võib osutada kuivaks puuks, mille juured ei küüni meie kaitseväe töomulda.

Millest kirjutada „Sõduris“?

Selle kohta on raske anda lähemaid juhtnööre. Osav sulg suudab teha huvitavaks näri-semagi materjali. Kuid meie oleme ju kõik algajad omas töös. Arvan, see mis sünnib tegelikult igapäev õppeväljadel, need ideed, mis kannavad meie kaitseväe väljaõpet ja kasvatust — nad leidku aset „Sõduris“ esimeses järjekorras.

Meil ilmunud määrustikkude ja eeskirjade üksikute peatükkide ja paragrahvide eluline hinnang. Nende selgitamine, kriitika, lahkheid ja tumedate kohtade valgustamine ja esiletoomine. Sarnased artiklid kergendavad tuntuvalt meie kindralstaabi tööd, kelle hoolle kuulub määrustikkude ja eeskirjade alaline remonteerimine ja täiendamine.

Meil maksvate õpekavade arutamine ja hinnang. Käesoleval aastal teeb kindralstaap esimesi katseid ühtlustada meie õppetööd ühises tsentrumis läbitöötatud õppekavadega, mis on väeosadele laiali saadetud. Varsti ootame vastuseid — oleks huvitav tähtsamaid küsimusi sel alal valgustada avalikult.

Meie ohvitseri ja allohvitseri ettevalmistuse küsimused — ained, nende jaotus, aeg, tööjõud, meetodid, et tagada ökonoomsust — materjaalset ja vaimlist. Meie ägame töö ülekoormatuse all — nii õppurkond kui õpetajaskond. Peab leidma väljapääsu sellest küsimusest, sest ülekoormatud inimene muutub pealiskaudseks, väsimus rammestab süvenemisjõu. Töö muutub vastikuks selle asemel, et pakkuda rõõmu tegijale.

Ainult nende küsimuste avaliku käsitlusega suudame ajada õigeid sihte õppetöös. Seda teed on käinud kõik. Lööge lahti ükskõik missugune ajakiri välismailt ja teie leiate põlevaid artikleid, õppemeetodidest, aja- ja tööjaotusest, õppeainete hinnangust. Mujal see töö on kannud rikkalikku vilja — miks ei peaks see sündima ka meil?

Meie kaitseväge koosseisust viibib teatud protsent ohvitseride alaliselt väljamaal, õppeasutustes ja kursustel. Rõõmustaval viisil on mitme nende sulest ilmunud tüsedaid töid „Sõduri“ veergudel, mis on tutvustanud meie kaitseväge nende ideedega, mis kannab sõjaväelist õppetööd seal, kus on üldine kultuuriline tasapind arenenud kõrgele. Kuid veel rohkem on vaja sarnaseid artikleid. Meil on ilmunud tagasi kahurväe, inseneriväe, mereväe esitajaid väljamaalt — ärge jätke vaka alla valgust, mis olete säält kaasa toonud. Looge kontakt „Sõduriga“ ja avaldage seal kõik, mis nägite ja kuulsite head. Mida mitmekesisemad saadud muljed, seda suurem on nende eluline väärtus.

Ka kehakultuuri ja sõduri vaimlise kasvatuse alal on tarvilikud perioodilised artiklid, mis need küsimused alaliselt hoiaks päevakorral. Meil töötavad kehalise kasvatuse kursused. Noored jõud on valgunud laiali üle maa. Mõned sattunud väljamaa õppeasutusse koguni. Saatke teateid oma tööst „Sõdurile“, organiseeruge, koondudes oma juhi ümber.

Kõrgema Sõjakooli 2. lennu lõpetamise puhul.

Kõrgema Sõjakooli 2. lennu õppetööde lõppu mälestati 5. ja 6. veebruaril teatud pidulikkusega, nagu see juba traditsiooniliseks saanud sarnastel puhkudel. Neist pidustustest võtsid osa ka meie kaitseväge juhtivamad jõud ja vanemad tegelased, kelle pidu- ja tervituskõnedes väljendus palju huvitavaid mõtteid ja vaateid meie kaitseväge juhtimise ja väljaõppe alalt. Sellepärast arvan, et on üldsuselegi huvitav, kui neist kõnedest vähemalt peamõtted avaldatakse „Sõduri“ veergudel.

Aktuse avab 5. veebr. kell 12 S. Ü. Õ. ülem kindralstaabi kolonel Rink soojade tervitussõnadega lõpetajate aadressil. Järgnevas juhib tähelepanu neile raskustele, mis tuli võita õpilastel enne kui jõuda soovitud eesmärgile. Neist on üle saadud, kuigi tööd on tulnud teha mitte ainult päeval vaid sageli ka ööse.

Kõrgema Sõjakooli õppejõudude poolt on jõudu mööda püütud pakkuda ohvitseridele kõige paremat, mis suudeti meie olukorras. Kool on andnud aluse. Tulevikus jääb lõpetajate eneste hoolele sellele alusele ehitada üles maja tema tervikus, teda remonteerida ja alaliselt uuendada. Seda suudetakse teha ainult väsimata töö ja edasipüüdmisega. Soovib jõudu ja edu tulevikus.

Sõjaminister kindral Soots annab kujuka ülevaate meie kindralstaabi kursuste tekkimisest ja arenemisest.

Meie korraldame oma sõjaväge Vabadussõjas omandatud kogemustel. Kõik, mis seal sündis head, katsume

Kultuur selgitustöö kursused lõpetavad varsti oma töö. Teilt on tehtud algatus kaastööks „Sõdurile“. Jatkake seda — tarviline ettevalmistus Teil selleks on olemas. „Sõdur“ loodab, et igaüks leiab võimaluse astuda tema kaastööliste peresse — ja mitte ainult isiklikult, vaid tuues kaasa ka teisi.

„Sõdur“ võib avaldada oma veergudel mitte ainult lühikese sisulisi artikleid, vaid ka tüsedamaid töid. Tarbekorral võib konstrueerida erinumbreid — taktika, sõjatehnika jne. aladel. Sõduri kaasaannetena tänavu on kavatsatud välja anda eriraamatud Kõrgema Sõjakooli 2. lennu lõputöödest. Esimesena ilmub major Masingi „Moraal ja sõda“, mis on juba trükkis.

Järgmised anded konstrueeritakse sõjatehnikas, taktikas, sõjapsühholoogias ja pädagogikas. Aasta lõpul ilmukuks erinumber meie Vabadussõja ajaloo tähtsamaist lahingutest, milleks kaastöö saamiseks on käimas eeltööd.

Kokkuvõttes, „Sõdur“ käesoleval aastal on endale üles seadnud laialise töökava — midugi nende majanduslikkude võimaluste piires, mis temal selleks olemas. See töökava on teostatav ainult siis, kui „Sõduri“ tööd vaimliselt kannab meie kaitseväge intelligentne tööliste mass.

„Sõduri“ veergudel peegeldub meie enda vaimline nägu — hoolitsege selle eest, et see sünniks võimalikult tõetruult.

alal hoida ja edasi arendada, mis aga oli halb, sellest püüame hoiduda tulevikus. Üheks raskuseks meie Vabadussõjas oli kõrgema sõjaväelise haridusega ohvitseride äärmine puudus. Neid jätkus vaevalt keskasutusse, kuid kohapealsed staabid pidid suurelt jaolt ajama läbi ilma nendeta. Vabadussõja lõppedes tõusis sellepärast üles teravalt küsimus, kuidas valmistada ette meil ohvitseride kindralstaabi teenistuseks. Esimene mõte oli saata väljamaale. Kuid sellekohased järelepärimised ei andnud soovitavaid tagajärgi — olime veel liig noored vanemate rahvaste peres. Pealegi väljamaale võis ikkagi saata ainult üksikuid, meie aga vajasime paljuid.

Ja siis tekkiski mõte kutsuda ellu seks otstarbekas erilised kursused. Meile olid jäänud endised vene kindralstaabi akadeemia professorid, ka oma jõududest üksikud olid valmis lugema — seega töö võis algada — 1921 aastal kindralstaabi kolonel Reek' juhatusel.

See oli julge katse. Tuli rajada esimesed sihid. Teha algus, panna alus uuele asjale. Kuid kõigest raskustest saadi üle — 1923 aastal 1. lend lõpetas oma õppetöö ja asus tööle Kindralstaabis. Praegu neist paljud teenivad vastutavatel kohtadel.

1923 aasta algas oma tööd 2. lend. See töö oli juba kergem. Olid juba olemas litografeeritud loengud ja teised õppeabinõud. Ka õppejõududel oli kogemusi töö organiseerimiseks. Mõndagi, mis oli osutunud üleliigseks võis lühendada, uut juure panna, ka tööolud olid muutunud normaalsemaks.

Kõrgema Sõjakooli lõpetajad (II lend) ja praegune kuulajaskond.

Soovides õnne töö lõpetamisel, sõjaminister juhib ühtlasi tähelepanu neile kohustustele, mis ootavad kooli lõpetanud ohvitseri. Riik on nende eest kandnud suuri kulusid. Sõjaministeeriumil on õigus nõuda, et need kulud nüüd kaetakse kohusetruu tööga meie kaitseväge kasuks. Ühtlasi tuleb alaliselt end täiendada oma elukutse alal.

Pikema kõnega aktusel esines kindralstaabi ülem, kindralstaabi kolonel Reek, mis siinkohal toome enam-vähem täielikult. Väljendatud mõtted on põhivanavad meie kindralstaabi ohvitseri töös, kuid tutvustades ühtlasi meie riviohvitserkonda selle töö nõuetega, mis sünnib kindralstaabis.

„15. jaanuaril lõpetasid meie kõrgema Sõjakooli II lennu ohvitserid oma iseseisvate tööde ettekanded, tähendab lõpetasid oma õppetöö. 18. jaanuaril ilmusid nad tööle kindralstaabi, see päev oli seega suurpäev meie noore kindralstaabi arenemise käigus. Meie noore kaitseväge korraldamine ja üldse meie riigi iseseisvuse kaitse organiseerimine nõuab veel palju suurt tööd. Palju on juba tehtud, mitmel alal on alus pandud, kuid palju on veel tegemata, on juure tulnud palju uusi ülesandeid. Selle riigikaitse organiseerimise töö keskorganiks on kindralstaap. Kindralstaabile kas antakse kõrgemalt poolt selle organiseerimise töö põhimõtteid, või Kindralstaap ise teeb ettepaneku, esineb oma ideedega; on teatav põhimõtte vastu võetud — algab suur töö selle idee realiseerimiseks. Idee realiseerimise töö nõuab ettevalmistust ja pärast kinnitamist — läbiviimist. Meie noor kindralstaap oma loomise silmapilgul oli raskest seisukorras — puudus ettevalmistatud tööjõud kindralstaabi tööks, kes ettevalmistamise töö koorma kannaks. 12. mail 1923 a. tuli kohale osa esimesest len-

nust, kindralstaabi töö sai suure tõuke, kuid juuretulnud oli vähe, et tööd täies ulatuses käima panna. 18. jaanuaril tuli juure uut jõudu. See päev on teine suurpäev meie noore kindralstaabi arenemises. Toetust saades võib edasitungi jätkata kõvenenud lootusega edu peale, sest esimene lend oli ülekoormatud — ta pidi tööd tegema kindralstaabis ja ühes sellega ka meie sõjaväe õpeasutusi õpetöös aitama.

Kuid 18. jaanuaril oli ka suurpäev II lennu ohvitseride elus. Kooli töö oli edukalt lõpule viidud, olid omandatud teadmised, mis loovad aluse iseseisvaks tööks kindralstaabi töö alal ja nüüd on II lend asunud tööle.

Kindralstaabi töö — on raske töö. See töö nõuab eestkätt teadmiste arenemist sõjaasjanduse kui ka üldkultuuri alal, iga küsimus, iga idee läbitöötamine nõuab eestkätt teaduslikku uurimist, esitab uusi nõudmisi teadmiste järele, mida tuleb teha väljaspool tööaega. Kuid kindralstaabi töö raskus ei seisa ainult selles, vaid selle töö iseloomus. Kindralstaap peab olema paenduv, temal peavad olema omad ideed küsimuste kohta, kuid tihti antakse just kõrgemalt poolt uusi ideid, mis tihti ei käi kokku kindralstaabi seisukohaga. Kuid kindralstaap, peale selle kui tema on oma ideed ette toonud ja kui nad pole mitte vastu võimavad, peab antud ideed omaks võtma ja vankumata antud sihis tööd jätkama, see töö nõuab suurt enesalgavust. Kuid veel raskem on selle töö iseloomu teine külg. Modern lahinguväljal on tundmatud kangelased, tundmatud sõdurid, kindralstaabi töös on aga tundmatud töölised, kelle ülesanne on raske vaimline looming. Seda tööd tunnevad, sellest tööst teavad tihti ainult osakonna ülemad ja kindralstaabi juht, sõjaväe mass tunneb ainult kindralstaabi, mitte

isikuid. Väljaspool kindralstaabi ei ole enam isikut, tema on tundmata, see nõuab veel suuremat enesalgamist, nõuab vaikimist. Kindralstaabi töö on kollektiivne vaimline pingutus — kiita ehk laita saab ainult juht. Sarnane olukord on raske inimese iseloomule, sest inimene tahab paista, mees püüab selle poole, et teda tunneks laiem hulk. Kindralstaabi ohvitseri peab aga oma isiku tagasi tõmbama. Võtke pataljoni ülem — kui pataljoni annab häid tagajärgi vaatlusel — seda teab laiem sõjaväe mass, meie oludes tihti terve kaitseväge. Kuid Kindralstaabis on lugu teisiti. VI osakonna poolt hästi kokkuseatud määrustik esineb kinnitatuna sõjaministri ehk Valitsuse poolt ja tihti ei ole isegi kindralstaabi nimegi sellel töö. Veel rohkem, võtame V ja III osakond — nende töö viljakus tuleb päevavalgusele ainult mõnikord ja täies ulatuses võib olla ei ialgi. Igatahes isikud on kadunud selles töös, ometi sellest tööst on leitud riihi olemasolemine.

Seda tähendades kindralstaabi nimel — ütlen tere tulemast noortele jõududele ning soovin rauemata püsivust ja jõudu eelseisvas raskest tööst.

Tervituskõned õhtusel koosviibimisel avab kindral Soots lühikese märkusega: „Meie esimesed õnnesoovid olgu pühendatud meie väikesele kodumaale“ — lauldakse riigihümnust. See oli ülev moment. Sarnane võte peaks kujunema traditsiooniliseks meie kaitseväge.

Tervitades lõpetajaid vanema kindralstaabi ohvitserina Kindral Laidoner juhivad ühtlasi tähelepanu kolmele asjaolule, mis peab pidama silmas nõrga kindralstaabi ohvitseri.

1. Oma teadmiste ja kogemuste alaline täiendamine. Sõjateadus areneb alaliselt, tekivad juure uued harud. Ainult väsimatu püüe ennast täiendada hoiab kindralstaabi ohvitseri ajakõrgusel „õieti kindralstaabi ohvitseri töö ei olegi muud kui alaline õppimine, algusest lõpuni“, tähendab lugupeetud juht õigusega.

2. Kuid teadus sõjaasjanduses pole kaugeltki veel kõik, kuigi on ta tarvilik ohvitserile. Tähtsam teadusest on inimene, kes teda käsutab ja kasutab, kelle teenistuses ta seisab. Oma iseloomu väljakujundamine, oma karakteri väljatöötamine on seega raskemaist ülesandest kindralstaabi ohvitserile. Oeldakse, „ainult see võib käsikida teisi, kes ise on õppinud sõna kuulma“, ma lisaksin juure „kes on õppinud käsikida iseennast.“ Peaaegu traagilise näitena selle kohta, kuidas karakteri puudus võib halvata juhi tegevuse, uuema aja sõjaajaloos esineb kindral Kuropatkini kuju. Kuropatkini oli võrdlemisi hea sõjateadlane, kuid hoolimata sellest ja et tema käsutuses olid suure ilmariigi ressursid, ta ei suutnud midagi korda saata. Ainus põhjus: tal puudus iseloom selleks. Sõjaasjanduse ala on laialine ala. Igaüks võib endale sealt valida selle osa, mis just teda huvitab, milleks ta end tunneb kutsutud olevat. Õnnetuim kõigist on see, kes ei ole suutnud leida midagi, mis oleks kohane tema iseloomule.

3. Suuremas jaos riikides on alaliseks nähtuseks, et vahekorral kindralstaabi ohvitseri ja rivi ohvitseri vahel ei ole mitte kõige parem. Põhjus selleks on lihtne. Sest selleks, et avatleda inimesi õppima, neile peab andma teatud eesõigusi, kus aga viimased olemas, seal tekib alati kadetus. Harilikult on kindralstaabi ohvitser see, kes selle all kannatab kõige rohkem, mispärast tema püüe alati olgu hea vahekorra alahoidmine rivi ohvitseriga.

Sõjaminister kindral Soots, täiendades eelkõnelejat, juhivad tähelepanu sellele erilisele olukorrale, milles tuleb töötada juba meie noorel kindralstaabi ohvitseril.

Vanemais riikides, kus palju vilunud tööjõude, noore kindralstaabi ohvitseri tööala ja ülesanded on õieti kitsalt piiratud. Meil on olukord sootu teistsugune. Siin juba noor töömees satub vastutavale kohale ja meil eriti tuleks noortel jõududel pöörata tähelepanu ühele küsimusele, millel suur tähtsus, s. o. meie seltskonna sõjapolitiiline kasvatus. Praegu on olukord sarnane, et igaüks tahab olla asjatundja riigikaitse organiseerimise alal. Meie noortel kindralstaabi ohvitseridel, kel selleks põhjalikumad teadmised, tuleb alata selgitustööd, et valgustada meie seltskonnale riigikaitse küsimusi. Töö tuleb organiseerida ühisel jõul ja kõik jõupingutused suunida ühes teatud sihis — ainult siis annab ta häid tagajärgi. Soovib noortele jõududele selleks õnne ja edu.

Kindralstaabi ülem kindralstaabi kolonel Reek lühikeses mõjuvas kõnes kriipsutab alla asjaolu, et töö kindralstaabis sündigu üksmeelselt, töömehed siin olgu liidetud kokku üheks tervikuks. 1. lend on seda juba saavutanud, avaldab soovi, et juuretunud 2. lend liituks oma eelkäijatega, moodustades sisesmiselt ühe üksmeelse perekonna.

Tervitustega esinesid veel kindralstaabi ülema abi kindralstaabi kolonel Jonson — 1. lennu nimel, Prantsuse sõjaväe esitaja le commandant Bonne — Prantsuse, Poola ja Läti sõjaväe nimel. Viimasele vastab prantsuskeelses kõnes kolonel Reek, tõstes klaasi Prantsuse, Poola ja Läti sõjaväe terviseks.

Kolonel-leitnant Traksmann, 2. lennu nimel sõna võttes, tänab kõiki lahket õnnesoovide ja tervituste eest. Täna mälestatakse pidulikkusega seda tööd, mis algas Kõrgemas Sõjakoolis 1923. aasta sügisel Tondi kasarmute esimeses blokis, kaugel linna kärast ja müra- ja vaikes, peaaegu üdillilises ümbruskonnas arenes töö ühesuguse pinevusega nii talvel kui suvel, päeval, kuid tihti ka ööl.

Eeskätt vaimline töö, mille kandjaks olid loengud auditooriumis, kuid veel enam iseseisev ilmakiiranduse lugemine õhtuti oma töötoa vaikus. Iga uudsus püüti teha kättesaadavaks, kui mitte müüdi — siis pandi raha kokku ja muretseti raamat ühisel jõul. Meie ohvitserkonna vaimlise töö eriliseks raskuseks on asjaolu, et ta koguni vähe suudab hankida omale vaimuvara oma emakeeles. Tuleb õppida enne võrkeede ja alles siis asuda loovale tööle iseseisvalt. Siiski jõuti edasi, samm sammult laienes silmaring ja sündis intellektuaalne uuestsünd.

Paralleelselt vaimlise arenguga sündis moraalne kasvatusprotsess. Kauaaegne kooselamine vastastikkuse mõjutamise teel liitis kokku üheks tervikuks mitmesugustest väeosadest ja relvliikidest kokkutulnud ohvitserid. Kujundusid ühtlased vaated, veened ja tõekspidamised, mis orienteeritud nende suurte ülesannete suunas, milleks end ette valmistati.

Nii vaimline kui moraalne kasvatusprotsess mõjutati kooli juhtivate jõude, tema professorite ja lektorite poolt. 2. lennu esitaja avaldab sügavat tänu ja lugupidamist selle töö ja vaeva eest, mis aastate jooksul tehtud nende heaks töö üldise juhi kindralstaabi kolonel Rinki, töö organiseerija ja teostaja kindralstaabi kolonel Salfi ja kõikide Sõjakool professorite ja lektorite poolt.

Tõstab klaasi nende terviseks.

Koosviibimine lõpeb Kindralstaabi kolonel Rinki tänuavaldusega külalistele, kes olid austanud oma tulekuga piduõhtut. Jäi mulje, et lühikese, südamliku sõnavahetusega oli suudetud luua sõpruse ja usalduse õhkkond, nende inimeste keskel, kes on kutsutud rajama esimesi radu meie kaitseväge organiseerimise, juhtimise ja väljaõppe alal. Selleks õnn kaasa.

Poliitiline võitlus võimu pärast SSSR'is.

N-Venes (SSSR.) on riigi võim kommunistilise partei käes, mille Keskkomitee enese keskelt valib kolm täidesaatvat organi (asutust): politbüroo (poliitiline büroo) orgbüroo (organisatsiooniline büroo) ja sekretariaat. Nendest kolmest on esimese järgu tähtsusega politbüroo. Sekretariaadi ülesandeks on murestada materjale ja valmistada ettekanded nii politbüroo kui orgbüroo jaoks. Kuni viimase ajani politbüroo koosnes 7 liikmest ja 4 kandidaadist, esimeheks oli L. B. Kamenev. XIV kommunistilise partei ülevenemaalisel konverentsil (1925 a. lõpul) partei Keskkomitee valis politbüroosse 9 liiget (endise 7 asemel) ja 5 kandidaati, langetades uutel valimistel endise esimehe L. B. Kamenevi ja valides teda ainult uue politbüroo liikme kandidaadiks. 1926 a. on politbüroosse valitud: Stalin, Buharin, Rõkov, Vorosilov, Tomsky, Melotov, Trotsky, Sinovjev ja Kalinin; kandidaatideks valiti Kamenev, Rudsutok, Petrovsky, Dseržinsky ja Uglonov. Sekretariaati juhatab kindral-sekretär Stalin.

XIV konverentsil esile tulnud tülid ja lahkumine ei ole kommunistilise partei keskkomitee uudiseks.

Juba 1917 a. oktoobri revolutsioonis tegutses Lenin Kamenevi ja Sinovjevi arvamise vastu. Bresti rahu tegi Lenin Trotsky ja Buharini arvamise vastu, kelle silmis Saksa rahutingimused olid häbitavad venelastele. Edaspidi põrkasid Lenin ja Trotsky kokku professionaal-ühingute tegevuse suuna üle. 1924 a. lõpul algas äge opositsioon Trotsky ja „trotskistide“ vastu, keda süüdistati „väikekõnandlastes kalduvustes“. Trotsky emaldati punaväe juhtimisest ja saadeti Kaukaasusse „tervise parandama“. Käesolevad mõtete lahkuminekud ja omavahelised õõrumised Vene kommunisti juhtide keskel väärida erilist tähelepanu oma ulatuse tõttu. Viimase opositsiooni moodustasid: Politbüroo esimees Rahvakomissaride Nõukogu esimehe asetäitja STO („Sovet Truda i Oboronõ“ — töö ja kaitse nõukogu) esimees ja Mossoveti (Moskva täidesaatva Nõukogu) esimees L. B. Kamenev, Komintern'i (Kom. internatsiooni) esimees ja Vene loode osa (Peterburi) juht G. Sinovjev; narkomfin (narodnoi komissar finansov) G. J. Sokolnikov; Lenini lesk Krupskaja ja teisi.

Opositsionistide hulgas oli palju Peterburlasi, Sinovjevi pooldajaid, seepärast kogu seda opositsioonilist liikumist vaadeldakse kui Peterburi (Leningradi) liikumist Moskva vastu.

Mis on siis opositsiooni põhjuseks Esmalt — suhtumine jõukama talupoja klassiga. Moskva, seega partei juhtide suurem osa, on asunud talupoegade suhtes — reaalspoliitilisele teele, s. o. „toetavad“ teatud piirini talupoja jõukust. „Nepi“ (Uus majanduspoliitika) ja „Neonepi“ (Kõige uuem m. p.) tagajärjel hakkas talupoegade majandus kosuma. Seda talupoja jõukust võib nüüd Nõukogude valitsus kasutada oma olemasolu kindlustuseks. Reaalspoliitika-kommunistid tahavad veel suurendada soodustusi talupoegade majapidamise suhtes, lubades palgalise tööjõu pidamist ja seni kasutatult nõrgasti haritava maa rentimist. Et üksikud talupojad liiga ei rikaneks, selleks on valitsusel kavatsus toetada keskmisi ja vaeseid talupoegi — laenudega rahas, masinates, viljas, põllutööriistades jne.; samuti võib valitsus jõukust külas reguleerida maksustamise abil.

Peterburi (Leningradi) opositsioon on talupojavenulik. Ta nõuab „kulakute“ (jõukad talupojad) suhtes mitte ainult ranke maksustamist, vaid ka administratiivsurve abinõusid. Peterburi oposi-

sioon nõuab, et külas suurendataks omavahelise jõukuse peal põhjendavat õõrumist vaesete talupoegade toetamise ja rikaste surumise abil. Moskva, pooldades N-Vene majanduslikult uuestsündi, ei taha lubada sarnast külaelu lõhkumist.

Teiseks põhjuseks on riiklise tööstuse küsimus kas on ta sotsialistlik või kapitalistlik. Peterburi opositsioon püüab tõendada, et praegune N-Vene tööstus eksplaateerib töölisi kui kapitalistlikki tööstust. Moskva tõendab, et see tööstus on ikkagi sotsialistlik, sest kasu läheb riigile, aga mitte üksikuile isikuile. Riik omakord jaotab selle kasu töölisklassi vahel.

Kolmandaks tüliõunaks on (olguigi vähema tähtsusega) uute liigete vastuvõtmine kommunistilisse parteisse. Peterburi opositsioon esines nõudmisega vastu võtta RKP'sse („Vene Kom. Partei“, praegu nimetatakse teda „Nõukogu liidu Kommunistlik Partei“) viis miljonit töölisi. Moskva ei poolda ettepanekut, vaid nõuab et vastuvõtmine parteisse sünniks endistel alustel, s. o. uute liigete valikul.

Kõikides mainitud küsimustes, kui ka teistes vähemates, opositsioon kaotas. Et ära hoida Leningradi (Peterburi) tööliste seas käärimisi, mis oleks sihitud oma juhtide Sinovjevi ja teiste toetuseks, on Moskva valitsus ette võtnud Peterburis rea surve ja ettevaatuse abinõusid.

Endise politbüroo esimees L. B. Kamenev, olguigi ametlikult määratud Välis- ja Sisekaubanduse komisariiks, on tegelikult ka selles ametis eemale tõrjutud, sest viimased juhendid ekspordi suurendamiseks ei ole alla kirjutatud Kamenevilt, vaid tema abi Frumkinilt. See juhtumine on kutsunud esile palju oletusi. Sinovjev'il on keelatud sõit Peterburi. Räägitakse tema väljasaatmisest Krimmi. Peterburis arreteeritakse ja saadetakse välja Sinovjevi poolehoidjaid. Ajalehe „Leningradskaja Pravda“ toimetaja Safarov on tagandatud, teda asendab Skvortsov. Tiflisist on üle toodud keegi Kirov ja nimetatud Leningradi parteilise organisatsiooni sekretäriks.

Sinovjevi vastu on alatud uurimine mitmesuguste tööstusettevõtete asjus, milliseid S. juhtis oma rikkaliku sugukonna abil.

Rahanduse Komissar („Narkomfin“) Sokolnikov on ametist kõrvaldatud ja asetatud vähemale kohale. Moskva on võitnud ja kasutab võitu kindlal käel.

Moskva enamust (võitjaid) juhivad Stalin, keda toetab Sõja-Revolutsiooniline Nõukogu esimees (Vorosilov oma punaväega, GPU (Gosudarstvenno Polititskeskoje Upravlenie — žandarmivägi) juht Džeržinsky oma asutuste ja väeosadega ja Buharin ning Trotsky oma teooriatega ja propagandaga. Trotsky hoiab praegu ennast veel tagasi, kuid ta asub tingimata kõige ägedamasse heitluse oma vihavaenlaste Kamenevi ja Sinovjeviga. Räägitakse, et Trotsky asendab Peterburis Sinovjevi. Vene Kommunistilise Partei sisemiste õõrumiste tagajärjel on algsel teatud käärimine ka „Komsomoltsõte“ (Kommunistitšeskaja molodežj — kom. noorsugu) keskel. Nüüd on komsomoltsõd antud Buharini juhatusse, kellel sel alal diktaatori võim.

Kokkuvõttes peab tunnustama, et kommunismi äärmine vool on taganema sunnitud rohkem mõõdukama elemendi ees. Elu ise sunnib järelandmistele. Juhtide keskel tekkinud lõhe on raskesti parandatav, sest puudub Lenini sarnane juht, kellel oleks suur autoriteet kommunistide keskel, ja kes võiks oma isik-

lise autoriteediga sundida tülitsejaid järelandmistele. Võitlus võimu pärast saab kestma ja, võib olla, omandab veel teravamaid väljendusvorme.

Eesti suhtes peab tunnustama Stalini ja tema pooldajate võitu kasulikuks. 1. dets. 1924 oli peaa-

jalikult Sinovjevi ja tema pooldajate sünnitus. Uus vool, võib olla, võimaldab ka paremat majanduslist vahekorda oma naabritega. Kuid eriliseks optimismiks käesolevas küsimuses pole meil põhjust, sest Venes on endiselt võimul kired, tunded ja saagihimu.

E. V.

Lämmastiku tähtsusest majanduses ja sõjanduses.

Lämmastik on värvita, maitseta ja lõhnata gaas. Looduses esineb ta kahel näol — liht- ja liitollusena, s. o. mõne teise elemendiga keemiliselt liitunud. Esimest nimetame v a b a l ä m m a s t i k u k s, teist — liitl ä m m a s t i k u k s. Vabalämmastiku looduslikud tagavarad on lõpmatu suured — $\frac{4}{5}$ õhkonnast. Hapnikuga, vesinikuga, süsinikuga ja muude elementidega astub vabalämmastik väga visalt keemilisse ühendusse. Kuigi sedalaadi ühendused peaksid tekkima, siis on uuesti sündinud kehad harilikult mittekindlad. Nad lagunevad kergesti, misjuures vabaneb lämmastik täiesti või osaliselt. Neil põhjustel jäid need hiiglasuured vabalämmastiku tagavarad kuni viimase ajani kasutamata. Teadus polnud leidnud veel selleks võimalusi.

Liitlämmastik aga esineb põllumajanduses, tööstuses ja sõjanduses ülitähtsa tegurina. Meie ei tunne ühtki taime- ega loomariigi esitajat, kes võiks ilma lämmastikuta läbi saada. Kõik taime ja loomakeha rakukesed sisaldavad teatud määral lämmastikku — ühed rohkem, teised vähem. Taim imeb lämmastikku mullast, kuna loomariigi esitajad seda toidust leiavad. Ilma lämmastikuta pole mõeldav püssirohu ega lõhkeainete valmistamine, milliseid nüüdisaegne sõjandus tarvitab väga ohrasti. Süsinikuga ja veel mõne muu elemendiga ühenduses annab ta kanged mürgid, mis viimasel ajal kasutatakse sõjalisteks otstarveteks. Liitlämmastik elustab mitmeid tööstusharusid, nagu: värvide, tselloidide, medikamentide jne. valmistamine.

Kuni viimase ajani oli liitlämmastiku ainsaks valmistajaks loodus ise. Tema tööst võttis inimene ainult kaudselt osa. Milles seisab siis see looduse töö? — Õhk muutub vaikseks ja lämmastavaks. Varsti kergib mustjas kõuepilv, tõuseb järjest kõrgemale, kuni läbib murdjoonelised pikselöögid õhu. Igale löögile järgneb kõuemürin. Midagi looduslikult vägevat, jõulist on selles pildis. Rõõmuga jälgib asjatundlik põllumees seda loodusejõudude mängu. Ta teab, kui kosutav on põllule kõuevihm. Atmosfäärilise elektri mõjul liitub õhus vabalt hõljuv lämmastik hapnikuga. Uuestisündinud keemilised ühendused, sulades vihmatilkades, langevad maapinna kaissu, et täiendada mullakihi leiduvaid liitlämmastiku tagavarasid, milliste sünnitaja seal pesitsev lämmastikubakter. Selle pisilase kaastööliseks on sõnnikumädanemine.

Põllumehe päämiseks mureks oli põldu sõnnikuga väetada, et saada rohkem lämmastikku, ja õieti korraldada, et saadud lämmastikku paremini kasutada. Kui mullapind siiski lämmastiku poolest lahjeneb, jäetakse põld lihtsalt sööti. Maa puhkab, kuni pisilased jälle produtseerivad lämmastikku.

Sarnane aeglaselt töötav looduselaboratoorium jõudis inimese tarbeid rahuldada seni, kui inimkond veel võrdlemisi väikearvuline oli ja tehnika püsis oma arenemise algastmel.

Aegade jooksul aga kasvas inimeste arv. Käsi-käes sellega suurenes ka toiduainete tarvitamine. Põllumees pidi tahes või tahtmata külvipinda laiendama ja viljasaaki tõstma. Sööti jäetud maaalad tulid külvi alla võtta. Lämmastiku bakter, lauda-

sõnnik ja kõuevihm ei jaksanud enam omi ülesandeid täita. Kerkis päevakorrale lämmastikurikka kunst-sõnniku küsimus. Tehnika astus hiigla edusammudega edasi. Keemia arenemine tõi päevavalgele uued leidused, mida otseselt hakati kasutama. Selleks aga vajati liitlämmastikku.

Ka sõjandus ei viivitanud teaduse saavutuste kasutamiseks. Ta võttis tarvitusele võimsad tulirelvad, mis vajavad laskemoona. Püssirohu ja lõhkeainete valmistamine aga nõudis palju liitlämmastikku. Looduselaboratooriumi toodang ei suutnud enam ajanõuetele vastata. Inimene pidi asuma uute liitlämmastiku allikate otsimistele. Siin juhtus ta otse õnnega kokku. Juba hallil muinasajal oli helde loodus hoolitsenud tagavarade eest.

Kõva, kuiva jalgealust, mis meid kannab, nime-tame mandriks, kindlaks maaks. Kuid nii kindel ja muutmata pole ta sugugi kui esialgsena näib. Luge-mata aastatuhandete jooksul on meie alus palju muutunud, mitmel kujul esinenud, ja valmissaanud kuju pole tal praegugi veel, vaid ta muutub tütelugu järjekindlalt, olgugi aegamööda. Ühel sarnasel põlisel muutumisajajärgul oligi loodus mõistnud kokku kuh-jata hiiglasuured orgaaniliste ainete lademed, milliste äramädanenud jäänused peidus veel praegugi läm-mastikurikaste soolade näol maapõues.

Loodusejõul tekkinud salpeetrilademed ongi praegu-saja suuremad liitlämmastiku allikad. Kõige rikkalikumad neist on Lõuna-Ameerikas, Chilis (Tsiili). Palju vaesemad leiduvad ka Kalifornias, Aafrikas, Väike-Aasias, Indias ja Egiptuses. Isegi meie ida-naabri maapõues on ta peidus. Kesk-Aasias leidub mulda, mis sisaldab salpeetrit. See loodusevarandus ei ole mitte väike ja vähese väärtusega, kuid sealne veepuudus ei ole lubanud venelastele teda ära kasutada. Et aga inimestel on uue ajal kõigist asjust, nagu tuulest, veest, pikseväestiki kasupüüdmise himu suur, siis võime eeldada venelaste edu tulevikus.

Teiseks sootu vaesemaks, loodusejõul sündinud liitlämmastiku allikaks on kivisöelademed. Kivisöes aga leidub teda üsna vähe. Kivisöe kuiva destillatsioon, mille eesmärgiks harilikult kooksi valmistamine, kõrvalproduktiks on lämmastikku sisaldav ammoniaakne gaas. Et aga kooksi peasjalikult metallurgia vajab, siis ei ole see toodang kuigi suur.

Möödunud aastasaja algul hakkas kogu maailm baseeruma rikkalikule Chili salpeetri tagavaradele. See oli ainuke allikas, kust tööstus, põllumajandus ja sõjandus liitlämmastikku välja ammutas. Asi näis kõigiti korras olevat. Kuid sõja vastu ettevalmistamise küsimus tõi päevavalgele uued raskused. Chili salpeetrilademetega kasutamine sõjaajal võis mõnele riigile unistuseks jääda. Suure ärevuse ja jõupingutustega hakkasid riigid omale salpeetrit tagavaraks koguma, sest sõja hädaoht on rahval alaline. Kuid sõjaks ettevalmistamine ja valvelolek on temale koormav. Puhtsõjalise relvistuse ja varustuse suuremate tagavarade soetamine on majandusli-selt ebaproductiivne ja rahvast koormav. Tarvis leida vahetee mõlema nõude vahel. See asjaolu dik-teerib ette teiste teede loomise vajaduse liitläm-mastikuga varustamisel.

Peale selle on loodusejõul tekkinud salpeetri ja kivisõe lademed teatud määran piiratud. Et aga liitlammastiku tarvitamine näitab alalist tõusu, siis võib varsti katastroofiaeg kätte jõuda. Ongi juba välja arvatud, et see 70—100 aasta pärast pidavat sündima.

Need mõtted ei annud möödunud aastasaja lõpul rahu eriti kahele teadusmehele: inglasele Gruks'ile ja sakslasele Ostvald'ile. Esimene muretseb inimkonna hea käekäigu eest tulevikus, teist kihutas tööle sõjajumal. Kõnes ja kirjas püüdis Cruks kogu ilmale näidata, missugune hädaoht varitseb inimkonda tulevikus. Tema tulised ja vaimustavad väljaastumised õhutasid teadlasi loovale tööle. Tema mõttekandjad sihtisid kõik omad püüded ja jõu õhus vabalt hõljuva lammastiku äravõitmisele, et teda inimkonna teenistusse rakendada. Ostvald muretseb ainult oma isamaa ja rahva saatuse eest tuleviku sõjas. Ta tõstis üles küsimuse — mis saame tegema siis, kui sõjajumal meie vastu helde ei ole ja laseb vaenlasel teed Chilisse kinni panna? Saksa rahvas ei vastanud küsimusele sõnaga, vaid teoga — keemiatööstus asus virgalt intensiivsele loovale tööle.

Külvatud seeme sattus heale pinnale. Teadusmeeste visa ja energiline töö kandis suurepäraselt vilja. Nad saavutasid võidu kangekaelse vastase üle — õhu vabalammastik paenutas end inimese tahte alla. Eestkätt läks korda lammastikhapet saada õhust elektri abil. Selle teostamine aga vajas rohket elektriennergia kulutamist. Seepärast võisid seda viisi kasuga ja edukalt käsitada riigid, kus langeva vee jõud maksuta käepärast. Esimene õhulammastikhappe tehnikas ellu Ameerikas, Niagara kosel. Hoogsamalt arenes asi Skandinaavias, kus seda koskede rohkus soodustas. Keemikute töö tulemuseks olid kaks praktilist liitlammastiku saamise viisi. Esimene andis võimaluse õhu vabalammastikku ühendada vesinikuga, mis omakorda mõnede metallisüsiniku ühendustega liitudes niinimetatud „lammastikklubja“ annab (Franc-Caro viis). Teise viisi juures ühendatakse vabalammastik vesinikuga raske rõhu ja kõrge temperatuuri mõjul, mis ammoniaagi annab, millest pärast lammastikhappe saadakse (Haber'i viis). Paralleelselt eelmiste viiside arendamisega kultiveerib inimese agar käsi koksi valmistamisel ja generaatorites kütteinete põlemise tagajärjel sündiva ammoniaagi täielikumalt ärakasutamist. Üldse peab ütleva, et sel alal arateltud töö saadaval olevate andmete järele võrdlemisi häid tagajärgi on andnud. Palavikulise hooga kestab võitlus praegugi edasi.

Kuivõrd laialiseks muutus ilmasõja lõpul liitlammastiku tarvitamine ja selle kunstlises teel saamisviiside käsitlemine, seda näeme statistikast. Kõige selgema pildi annab Saksamaa kohta käivate arvuliste andmete käsitlemine, kus neid viise eriti laialt ja suure eduga kultiveeriti. Enne ilmasõda, 1913 a., oli Saksamaa liitlammastikuga kindlustatud järgmiselt:

A a s t a n e s i s s e t u l e k :

a) Ostuteel väljamaalt	105.000 tonni
b) Koksi ja generaatorahjude toodang	113.000 tonni
c) Õhu vabalammastiku ärakasutamise Franc-Caro viisil	10.000 „
d) Õhu vabalammastiku ärakasutamise Haber'i viisil	3.000 „
Kokku 231.000 tonni	

A a s t a n e v ä l j a m i n e k :

a) Põllumajanduslisteks otstarveteks	200.000 tonni
b) Sõja- ja muu tööstuse peale	20.000 „
c) Müüdi väljamaale	11.000 „
Kokku 231.000 „	

Ilmasõja lõpuks osutus liitlammastiku aastane läbikäik järgmisena:

S i s s e t u l e k :

a) Ostuteel väljamaalt	— tonni
b) Koksi ja generaatorahjude toodang	154.000 „
c) Õhu vabalammastiku ärakasutamise Franc-Caro viisil	126.000 „
d) Õhu vabalammastiku ärakasutamise Haber'i viisil	270.000 „
Kokku 550.000 „	

V ä l j a m i n e k :

a) Põllumajanduslisteks otstarveteks	110.000 tonni
b) Eratööstuse peale	— „
c) Müüdi väljamaale	— „
d) Sõjalisteks otstarveteks	440.000 „
Kokku 550.000 „	

Toodud andmed, kõneledes selgel keelel, näitavad järgmist:

1. Õhulammastiku ärakasutamise oli Saksamaal juba enne ilmasõda kindlale — reaalsele alusele rajatud.

2. Selle tööstusharu intensiivne ja edukas arendamine tegi Saksamaa kogu ilmasõja vältusel liitlammastiku suhtes väliturust rippumatuks.

Teistes Lääne-Euroopa riikides ja Ameerikas jättis liitlammastiku probleemi lahendamise veel paljugi soovida. Ainult sakslaste tung pääseda meriteede valitsejaks sundis inglasi ja prantselasi küsivust tõsisemale kaalutlemisele võtma. Liitlammastiku probleemi lahendamist ei nõudnud üksnes võitlusvahendite puudutuleku kartus, vaid ka viljasaagi tõstmise vajadus. Ühisriigid, kui Chili salpeetri lademete ligem naaber, ei hoolinud esialgu suuremalt liitlammastiku probleemi lahendamises. Kuid viimasel ajal on hakatud küsimusele suuremat tähelepanu pühendama.

Isegi Venemaa ei jäänud liitlammastiku probleemi lahendamisel külmaks pealtvaatajaks. Lõpmata suure maaala ja madala põllukultuuri tõttu ei huvitanud teda kunstväetise küsimus, vaid sõjaasjanduse arendamine ja tööstuse elustamine. 1905 a. hakkasid venelased teid murdma, et kunstlises viisil liitlammastikku saavutada. Asja organiseerimine anti erakomisjoni kätte, kes detailselt välja töötas õhust lammastikhappe saavutamise viisi. Sellekohased katsed pandi käima Sestroretski tehastes, kuna praktilises mõttes otsustati ära kasutada Suuna jõe langevavee jõudu — Kivatshi koske. Kava elluviimisel aga tulid ilmsiks mitmesugused takistused ja hõõrumised, milliste tagajärjel asi varsti soiku jäi. Kesk-Aasia looduslike salpeetri allikate uurimused ei andnud ka reaalseid tagajärgi. Jäi üle ainus väljapääsutee — Chili allikatele baseerumine ja sõja korraks salpeetri tagavarade soetamine. Sissevedu sündis Belostoki kaudu, sest salpeetri ilmaturu korraldaja ja valitseja oli Hamburg. Ilmasõja esimesed päevad näitasid, et venelastel pole põhjuseid salpeetri pärast mures olla — sissevedu väljamaalt kestis endises tempos edasi. Isegi hinna langemist oli ilmaturul märgata — võimas valitseja „Hamburg“ jäi asjast kõrvale. 1917 a. näis liitlammastiku küsimus teravamaks muutuvat. Algasid uute väljapääsuteede otsimised. Odava veejõu ärakasutamiseks võeti ette keerulised ja kallid hüdrotehnilised tööd. Revolutsiooni pööris ja selle tagajärjel tekkinud sündmused lõpetasid Põhja-Venemaal teoksil olevad tööd. Ka Doonimaal tärkasid ilmasõja kestvusellu kaks tehast, milliste ülesandeks oli kivisões leiduva liitlammastiku eksploateerimine. Kuid revolutsioon ja kodusõda lõpetasid nende tegevuse.

Huvitav on jälgida, kuidas vaatab asja peale Venemaa praegune valitsus. Ajakirjandus toonitab, et senini kestev liitlammastiku küsimuse lahendus ei kannatavat tõsist arvustust välja — praegune poliitiline ja majandusline seisukord ei võimaldavat endiste teede kasutamist. Tulevikus pidavat küsimus veel teravamaks muutuma. Chili salpeetri tagavaradele baseerumiseks puuduvat igasugused väljapaavad ja võimalused. Ainsaks põhjuseks ei olevat üksnes see, et igal silmapilgul võib sisseveo katkestada, mis sõjanduse väljapääsematu seisukorda asetab, vaid salpeetri eest tulevat vene rahva hõigata teenitud raha maksta. Peale selle ei olevat mägede taga aeg, mil Chili rikkalikkudest tagavaradest midagi üle ei jäävat. Seepärast pidavat valitsus liitlammastiku probleemi lahendamise teistele alustele rajama.

Käsitades sõjaliste nõuete rahuldamisega käivat vajadus rahaagset olukorda põhjalikumalt järele kaaluda. Esimesel plaanil seisavat põllukultuuri tõstmine. Põldude kunstlik väetamine olevat senini surnud punktil asunud. Maad olnud palju. Vilja transporteerimisel olevat küll mõnikord raskused ette tulnud, kuid endine raudteevõrk olevat siiski asjaga rahuldavalt hakkama saanud. Võrdlemisi suured karjad olevat võimaldanud liitlammastiku tagavarasid mullapõues tasakaalus hoida. Viimased ikaldusaastad olevat asjale sootu teise ilme annud. Korratu transport, mille peatse paranemise peale veel lootusi ei olevat, ei suutvat omi ülesandeid täita. Kariloomade arv olevat märksa kahanenud. Mainitud faktorid kutsunud viljarikastes kubermangudes esile intensiivse tegevuse viljasaagi tõstmiseks. Kuigi küsimus olevat siimaani üldiselt rahuldavalt lahendunud, ei võivat edaspidi endid selles lootuses hellitada. Ilma korraliku väetusega lahjenevat varsti põllud. Seda võivat ära hoida ainult kunstsõnniku tarvitusele võtmisega, mis ka kokkuhooldmise printsipi vastavat. Kunstväetis olevat laudasõnnikust odavam.

Enamlaste võimule pääsemisel rändas liitlammastiku küsimus sõjaametkonnast kõrgemasse rahvamajanduse nõukogusse üle. Viimane moodustas isegi erilise lammastiku alamkomisjoni. Kuid sellegi peale vaatamata ei nihkunud asi mitme aasta kestvusel paigast. Seepärast sattus 1923 a. lammastiku küsimus uuesti sõjaametkonda — relvastusvalitsusse, kus seda vastavad eriteadlased pidid kindlale, reaalsele, alusele panema. Asja edenemise peale vaadati lootusrikkalt, sest viimaste aastate jooksul väljamaal korral-

datud katsed olid küsimust teoreetiliselt ja praktiliselt valgustanud. Otsustati loobuda mitteökonomilistest võtetest, mis maad leidsid 1917 a. Asja alati välisriikide saavutuste kontroleerimisest ja täiendamisest, et leida kõige praktilisemaid ja ökonomilisemaid meetode. Piiratud krediidi tõttu aga ei olevat liitlammastiku probleemi lahendamine veel soovitavaid tagajärgi annud.

Omas lühikeses ülevaates tahtsin ma näidata ja meelde tuletada, kui tõsiselt välisriigid lammastiku probleemi võtavad, sest ka meie peaksime teiste riikide eeskujul küsimuse lahendamisele asuma. Eesti riikiline tulevik on põllumajanduses. See arvamine on juba ammu tunnustatud, sest põllumajandus kujuneb meie rahvamajandusele suuremaks sissetuleku alaks. Kui meie oma majanduselu sellest seisukohast vaatleme, siis peame küll katsuma põllukultuuri igatepidi tõsta. Riigikaitse mõttes on see ka väga tähtis. Sõjaks valmisolek on suurel määral põllu- ja karjasaaduste rohkusest. Seda näitab meile vanemate riikide ajalugu. Olid ju omal ajal riigid, kes kaotasid igasuguse poliitilise tähtsuse selle tõttu, et pidid endid toitma väljamaa põllusaaduste arvel. Üheks tähtsamaks abinõuks põllukultuuri tõstmisel on lammastikurikaste kunstväetiste tarvitamine. Kuid ta võib tulevase intensiivse kultuuri juures tasuv olla alles siis, kui meil see tööstusharu kodumaal arenenud, mida soodustab käepärast olev odav langevavee jõud. Liitlammastiku produtseerimine, mis nii tähtis rahuaegsetes oludes, võib sõja korral suurt kasu tuua sõjandusele. Näiteks olgu võetud Saksamaa soodaniliini tehased, missugused rahuajal andsid tööstusele kuus läbistikku 800.000 inglismaala indigo värvi ja võisid sõjaajal samapalju sinepigaasi produtseerida, mida sakslased keemiliste mürskude valmistamisel kasutasid. Tehaste sõjaajalale ümberkorraldamine nõudis ainult mõni tund aega. Seepärast on arusaadav, mispärast Ühisriigid, katkestades peale ilma sõda sõjatööstuse tegevuse, jätsid sõjakeemilise tööstusharu endises ulatuses töötama.

Peab ütleva, et ka meil on sel alal sammusid astatud. Langevavee jõu ärakasutamise kallal on pead murtud ja vaeva nähtud, kuid kõik on veel tuleviku varjus. Siiski aga loodame, et küsimus varem ehk hiljem praktiliselt lahenduse leiab, nii et meie majandusele ja sõjandusele tarvitaminev liitlammastik valmistatakse Eesti pinnal.

Kr-m.

Tulistamise meetodid keemiliste mürskudega.

1925 a. ilmus Saksamaal R. Hanslian ja F. Bergendorff'i toimetatud raamat „Der chemische Krieg“. Eri osana on selles raamatus käsitletud keemiliste mürskudega tulistamise meetodid. See küsimus on üks põnevamaid, sest praegu on rahvusvaheliselt keelatud keemilist laskemoona produtseerida ja tarvitada. Ja kui peetaksegi harjutusi sellel alal, siis jäävad nende tulemused ikkagi saladuseks. Nii jääb üle ainult arendada ilma sõja kogemuste käsitlemist. Siin mainitud raamat annab kaunis kujuka ülevaate nii sakslaste kui ka liitlaste tulistamise meetodide kohta. Lühidalt kokkuvõetult olid need meetodid väljakujunenud ilma sõja lõpuks järgmiselt:

I. Sakslaste meetodid.

Kogemuste põhjal tulid sakslased otsusele, et tulistamine võib ainult siis edukas olla, a) kui vaenlane võetakse ootamata tugeva keemilise tule alla, mille tõttu ta ei jõua õigeaks ajaks maski ette panna, b) kui

vaenlane hoitakse mitu päeva järjest tugeva kontsentratsioonilise gaasi all, mille tõttu muutub maskides viibimine täiesti võimatuks, c) kui vaenlane gaasi tähele ei pane, d) kui vaenlase respiraatorid nõrgad on uue mürgilise aine vastu. Nende otsuste põhjal töötasid sakslased välja järgmised keemilised tulistamisviisid.

A. Gaasipealetung ehk väike keemiline tulistamine. Tulistamise aluseks oli põhimõte võimalikult lüheda aja jooksul võimalikult rohkem mürgist ainet paisata antud punkti. See soodustas ootamatust, mille tagajärjel vaenlane hiljaks jäi gaasimaskide ettepanekuga. Selle meetodi juures ühe minuti jooksul antud punkti (märgi) pihta pidi väljalastama mitte vähem kui 100 mürsku kergetest välja kahuritest, 50 mürsku kergetest välja haubitsatest, või 25 mürsku rasketest välja haubitsatest, või kombineeritud tulega, näiteks 50 mürsku kergetest välja kahuritest ja 25 mürsku kergetest välja haubitsatest.

Laskemoonana tarvitasid sakslased „sinist“, „rohelist“ ja „kollast risti“ (*). Juhustel kui arvati vaenlane juba gaasimaskid ette pannud olevat, toimetati tulistamist „kirju ristiga“. „Kirju ristiga“ tulistamine seisis selles, et lasti antud punkti pihta 50 brisant mürsku „sinise ristiga“ ja siis kas kohe, ehk paari minuti pärast 50 mürsku „rohelise ristiga“. Nii tulistatud punkti ühes ümbrusega nimetati „kirjuks“. Kõige suurem tuule kiirus gaaspealetungil võis olla 3 ms.

B. Tulistamine pilve tekitamiseks (Schwadenschiessen). Seda tulistamist toimetati analoogiliselt gaasipealetungile ainult selle vahega, et gaasipealetungi toimetati punktile, kuna siin tulistati pindala.

See tulistamise meetod tekkis kahest üksteisega seotud meetodist. Esimene oli „keskmise“ keemiline tulistamine, mis koosnes reast gaaspealetungidest. Tulistatav raioon jaotati hektariteks (10.000 □ met.) ja iga hektari keskele suuniti gaasipealetung. Hektarid valiti võimalikult nii, et märgid tulid nende keskele. Laskemoonana tarvitati kõiki „riste“. Üldine laskemoona kulu oleneb tulistatavate hektarite arvust. Nimelt läks ühe hektari suuruse maaala mürgitamiseks 100 mürsku „rohelist risti“ ehk 50 brisant mürsku „sinist risti“ ja 50 mürsku „rohelist risti“ kergetest välja suurtükkidest või vastavalt vähem arv suurematest. Lubatav tuule kiirus lahtisel maastikul oli 1,5 ms., kinnisel 3,5 ms. Kõige kasulikum tulistamise aeg — öösel.

Teine oli „suur keemiline tulistamine“. Seda tarvitati siis, kui tulistatav pindala oli suurem kui 5 klm. Tulistamist toimetati sama printsiibi järele, nagu keskmistki s. t. suuniti rida gaasipealetunge punktidele, kusjuures punktide vahelised pindalad võeti nõrga gaasi alla. Selle tulistamise läbiviimiseks jaotati terve tulistatav raioon eeltulistuse ja vahe pindaladeks. Eeltulistus pindalad olid maastiku osad, kus võis kindlasti arvata vaenlast asuvat. Need pindalad jaotati hektariteks, millelele siis suuniti gaaspealetunge. Tulistamine intensiivsem ja kestvam, kui keskmise tulistuse juures.

Vahe pindalad külvati kaks korda vähema arvu mürskudega üle, kui eeltulistuse pindalad. Seega kujutasid viimased endast tugeva gaasi kontsentratsiooniga saarekesi, ümbritsetud nõrga kontsentratsioonilise vahe pindalaga (Gassumpf).

Sõja lõpu poole sakslased enam keskmistega suurt tulistamist eraldi ei käsitlenud, vaid ühendasid neid „tulistamine pilve tekitamiseks“ nime all.

Jaeti ära hektariteks jaotus ja hakati arvestama patareide pillavusega. Pindala jaotati ruutudeks vastavalt pillavusele, nii et mida suurem pillavus, seda suurem ka ruut. Rasketel välja haubitsatel ja mortiiiridel oli ruut võrdne 1 hektarile, kuna 2-l kergel kahuril oli see 6 hektariline. Tulistades üht ruutu, pidi seeriaid (100 mürsku ehk vähem) nii mitme peale kasvatama, mitu hektari ruudus on. Näiteks, kahel kergel suurtükil tuleks tulistada ühte ruutu, mis võrdne 6 hektarile $100 \times 6 = 600$ mürsku. Tulistamine sündis järgmiselt: alguses lasti 300 mürsku „sinise ristiga“ (et sundida vaenlast maskid maha võtma) ja selle järel 300 mürsku „rohelise ristiga“.

Nagu näha, jäi tulistamise printsiip endiseks. Ainult patarei pillavusega tuli veel arvestada.

*) „Sinine rist“ ($C_6 H_5$)₂ As Cl, äritav aine, +15°C juures kõva keha, tarvitati mürskudes ja miinides. „Roheline rist“ Cl C₆₆ Cl₃, mürgine aine lämmastav, +15°C juures gaas, tarvitati mürskudes ja miinides. „Kollane rist“, S < $\begin{matrix} CH_2 & CH_2 & Cl \\ | & | & | \\ CH_2 & CH_2 & Cl \end{matrix}$ (sinepi gaas) lahingaine paiseid tekitav ja lämmastav, +15°C juures vedelik, tarvitati mürskudes ja miinides.

Tulistamine viidi alati läbi „kirju ristiga“. Lubatav tuule kiirus 1,5 ms — 3,5 ms. Kõige kasulikum tulistamise aeg oli öösel.

C. Kild-keemiline tulistamine (Gasbrisanschiessen). Brisant keemilised mürsud leidsid laialdast tarvitamist ainult sakslaste juures. Need mürsud olid täidetud kas „sinise“, „rohelise“ või „kollase ristiga“. Nende tegevus oli kaheugune, brisant ja keemiline, ja mõju vaenlase peale oli suur, mille tõttu sakslased ka hariliku brisant laskmise juures pea alati brisant keemilisi mürske juure lisasid. Brisant keemilist laskemoona tulistati välja, vaheldamisi harilise brisant laskemoonaga, gaaspealetungide näol. Seal juures gaaspealetungiks äramineva laskemoona kulu oli umbes $\frac{1}{6} - \frac{1}{2}$ hariliku gaaspealetungi laskemoona kuulust.

Sakslased lugesid brisant „sinist risti“ väga mõjuvaks abinõuks eriti vaenlase patareide neutraliseerimiseks, sest „sinine rist“ tungis kõikidest, liitlastel tarvitusel olevatest respiraatoritest läbi seega sundides maske maha võtma. Sellest on ka selge, miks sakslased enne teisi riste, just „sinise ristiga“ tulistasid.

Sakslaste eskirjade järgi võis seda tulistamist toimetada igasuguse ilma juures igal ajal.

D. Tulistamine pindala mürgitamiseks. Vastandiks kõigi teistele tulistamistele, oli see tulistamine viis rahulik ja metoodiline. Laskemoonana tarvitati vähesel löhkeainega kollase ristiga mürsku. Selle tulistamise ülesanne oli teatud maaala mürgitamine, et seal asumist ja liikumist võimatuks teha.

Iga tulistatava maaala hektari peale lasti välja 100 mürsku kergetest kahuritest või vastavalt vähem raskema süsteemilistest. Tulistamise aeg 100 mürsku väljalaskmiseks — 1 tund. Kogu tulistamine kestis mitu tundi ja seda korraldi iga päev. Niisuguse tule all olevaid raioone nimetasid sakslased „kollasteks“.

Alguses tarvitasid sakslased seda meetodi ainult kaitsel, kuid pärast ka juba pealetungil, kus juures need „kollased raioonid“ nõnda ära märgiti, et sinna omad pealetungivad väed ei satuks. Lubatav tuule kiirus selle meetodi juures oli 5 ms.

Üldiselt loeti, et mürgiste ainetega tulistatav raioon peab vähemalt 300 met. eelliniitl eemal olema. Sakslased määrasid need kaugused järgmiselt: 1) otse põiki vaenlase poole puhuva tuule juures (kõigi mürgiste ainetega) — 300 met., 2) otse ehk põiki oma positsiooni poole puhuva tuule või väikse ilma juures — 300 met. kui mõned hektarid „rohelise risti“ alla võetud on; 1000 met. kui mõned hektarid „kirju“ või „kollase risti“ alla võetud on; 1000 met. kui suurem maaala „rohelise risti“ alla võetud on; 2000 met. kui suurem maaala „kirju“ või „kollase risti“ alla võetud on.

II. Liitlaste meetodid.

Liitlased jagasid enda laskemoona, vastavalt tema füsioloogilistele omadustele kategooriatesse ja pidasid sellest klassifikatsioonist ka tulistamiste juures kinni. Iga kategooria hulka kuulusid äritavad ehk neutraliseerivad mürsud. Nende ülesanne oli vaenlast demoraliseerida. Tüübilised esitajad: inglased etil-jodazeton mürsk, prantslastel martonit mürsk ja ameeriklastel zinau broomleusil mürsk. II kategooria hulka kuuluvad mürgise tegevusega mürsud. Neid tarvitati gaaspealetungide juures elavate märkide vastu. Tüübiline esitaja fosgeen mürsk. III kategooriasse kuuluvad püsiva tegevusega mürsud. Siia kuuluvad mürsud, mis sinepi gaasiga täidetud.

Vastavalt ülal toodud jaotusele määrasid liitlased kindlaks laskemoona tarvitamise viisi ja normid.

A. Mürgise tegevusega mürsud, Gaaspealetungid toimetati anagoogiliselt sakslaste

omadele. Teatud punkti tulistamisel paisati sinna võimalikult vähema ajaga ja rohkemate kahuritega hulk keemilist laskemoona. Mitmetüübiliste mürskudega korruga tulistamist loeti otstarbekohaseks. Tulistamist võisid osa igakaliibrilised kahurid.

I. Prantsusmaa: Oli ette nähtud laskemoona väljaminek 2—3 min. jooksul 100 meetrilisel rindel, 75 mm mürske 200 — 400 või 155 mm mürske 50—100, vastavalt kaugusele.

II. Inglismaa: Laskemoona väljaminek 2 min. jooksul 40 jardilisel (1 jard — 0,9 mtr) rindel peale vastavat eeltulistust on 114 mm mürske 30 ehk 127 mm mürske 30 ehk 152 mm mürske 15.

III. Ameerika. Iga hektari peale 2 minuti jooksul 75 mm mürske 100, ehk 114 mm mürske 50, ehk 15,5 cm mürske 25.

B. Äritava ja püsiva tegevusega mürsud.

I. Prantsusmaa.

a) Äritava tegevusega mürsud. Vaenlase tegevuse paraliseerimiseks kestis tulistamine harilikult 4 tundi. Minimaalne laskemoona kulu selle aja jooksul iga 100 mtr rinde peale, kui tuule kiirus mitte üle 3 m/s ei olnud, oli 75 mm mürske — 500, ehk 105 mm mürske — 300, ehk 155 mm mürske — 200.

b) Püsiva tegevusega mürsud. Suurte pindalade tule alla võtmise juures tehti laskemoona kulu kindlaks vastavalt üksiku mürsu mürgisele mõjule. Nii oli 75 mm mürsul mõju piirkond 20 ruutmtr., 105 mm mürsul — 50 ruutmtr., ja 155 mm mürsul 200 ruutmtr. Tulistamisel kättesaadud kontsentratsiooni alalhoidmine nõudis laskemoona kuiva ilmaga $\frac{1}{3}$, vihase ilmaga $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ kontsentratsiooni loomiseks ärakulunud laskemoona arvust. Suure laskemoona kulu tõttu toimetati neid laskmisi ainult tähtsate märkide pihta.

II. Inglismaa.

Iga 40 jardi rinde peale oli laskemoona kulu: 8 cm. mürsul, 60 või 11,4 cm — 30, või 12,7 cm — 30, või 15,5 cm — 18. 1000 × 1000 jardi suurusele alale oli ette nähtud järgmine laskemoona kulu: 8 cm mürske — 10.000, või 11,4 cm mürske — 5000, või 12,7 cm mürske — 5000 ja või 15,5 cm mürske — 3000.

III Ameerika.

3000 ruutjardilise pindala peale hariliku tule juures oli ettenähtud esimese poole tunni tulistamise fooksul järgmine laskemoona kulu: 75 mm mürske —

70, või 114 mm mürske — 40, või 155 mm mürske — 20. Iga järgneva poole tunni jooksul pidi samale alale välja lastama pool ülaltoodud normidest. Ühel ajal äritava ja püsiva laskemoonaga tulistamisel oli lubatud ka teatud arv fugaas mürske välja lasta — eesmärgiga vaenlast demoraliseerida ja tema gaasi vastu võitlemise abinõusid rikkuda. Kuid esimesel kahel minutil keemilise tulistamise algul fugaas mürske tarvitada oli keelatud.

Oma vägede kaitse keemilise laskemoonaga tulistamisel.

Üldiselt loeti, et mürgiliste ainetega tulistatav raioon peab oma vägedest vähemalt eemal olema:

Tuule kiiruse juures 3 miili tunnis võisid omad väed sisse võtta mürgitatud maala:

	Tule suun	
	vaenlase peale	oma vägede peale
	Kaugus jardides	
Kui ebapüsivate mürgiste ainetega välja lastud:		
Vähesel arvul kuni 100—75 mm mürsku	200	500
Suuremal arvul	200	2000
Kui püsivate mürgiste ainetega:		
Vähesel arvul	300	500
Suuremal arvul	1000	3000

Tuule kiiruse juures 3 miili tunnis võisid omad väed oma alla võtta mürgitatud maala:

Peale tulistamist	Lahtine maastik	Mets
Sinihappega (veneniit)	8 min. pärast	30 m. pärast
Fosgeeniga	20 min. „	3 tunni „
Cloripikriiniga	1 tunni „	20 tunni „
Etil-joodazetoniga	6 tunni „	36 tunni „
Sinepi gaasiga (ypriit) *	24 tunni „	7—10 p. „

U. R—g.

Mõtteid sõjalaevastiku opereerimise võimalustest talvel Soome lahes.

Käesoleval aastal tuletulnud laevade paanama tõttu Soome lahe jääs, milles laevad edasi liikuda ei suutnud, ei ole vast huvituseta neid tingimusi pisut lähemalt vaadelda, milles sõjalaevastikel sõjakorral Soome lahes tegutseda tuleks.

Ajaloo ei ole juhtumisi ette tulnud, kus jääpiirkonnas oleks laevadega lahinguid peetud.

Laevadega jääpiirkondadesse sõideti aga juba eelaegloolistel aegadel. Föönikia merimehed, kes Egiptuse kuninga teenistuses seisis, sõitsid paartuhat aastat en. Kr. juba Aafrikast ringi ja käisid kaugel lõunanaba maa piirkonnas. Oma leidustest merisõidu alal nad küll kellegile palju ei rääkinud ja püüdsid oma teadmist kaupluse otstarbel salajas hoida.

Samuti astronoom Ptolomäus (kuulus oma töödega matemaatikas ja maadeteaduses, sünd. 2. aasta-

sajal e. Kr.) andis välja kaarti, mille järele kaugel lõunapool India okeani oli kinnine maa, mis tõendus, et laevadega oli viibitud ka jäävete piirkonnas.

Uus ja rikas kaubandus India ja Hiinaga XV aastasajal sai tül põhjuseks rahvaste vahel. Hispaanlased ja eriti portugaalased tahtsid teisi rahvaid nende poolt leitud veeteedelt eemale tõrjuda.

Sellepeale vaatamata algasid Hollandi ja Inglise merimehed kardetavat konkurentsi. Et tuntud meriteedelt, merirövlite võitlusväljadelt mööda hõlida, hakati uut meriteed Hiina ja India otsima, kus Portugaalia merirövlid üksikult sõitvaid laevu ei riisus.

Sellest tuligi siis, et inglane Willoughby (loe Willubai) 1553 aastal võitlust algas põhja jäämeres ajajää ja külmadega, et põhjapool Euroopat teed

Kõrgem Sõjakool 1925 a. suvistel õpetöödel.

Kindralstaabi kolonel Salfi grupp Irboska varemetel.

leida Hiina. Tol korral ei õnnestanud ekspeditsioon ja suurem hulk osavõtjaid hukkusid.

Aastal 1557. alustas Davis ekspeditsiooni põhja poolt Ameerika. Mõni aasta selle järele algas Henry Hudson (1607—10) oma kuulsate merisõitudega. Tema ülesanne oli põhjapoolt Ameerikat leida meriteed Hiina. Alles oma neljandal ekspeditsioonil õnnestas tal leida merikitsuse Gröönimaa ja mandri vahel ja selle suure lahe, mis nüüd ta nime kannab. Laeva siia jäävälja tuues, kus toiduained lõppesid, tõstis meeskond Hudson'i vastu mässu ja saatsid ta oma poja ja seitsme haige mehega ilma aerudeta paati, mille tagajärjel kõik paadisoilijad hukkusid.

Hudson'i laev „Discovery“ sõitis tagasi Inglismaale ainult mõne mehega, osa neist oli nälga surnud, osa — võitluses eskimoodega langenud.

Nii on ajalooliselt jää ja külмага palju võitlusi peetud, mitmed laevade meeskonnad on külma ja nälga surnud, muude hulgas ka keegi Daani kapten Jens Munck, kes aastal 1619 Kristjan IV poolt välja saadeti, kust ta järgmisel aastal ainult kahemehelise meeskonnaga tagasi pööras, teised olid külma ja nälga surnud.

Mis puutub teoreetilistesse võimalustesse nüüdisaja sõjalaevadega jääpiirkonnas opereerida, siis tuleb ülevaate teha laeva konstruktsioonide ja tehnilise võimaluse üle.

Suuremad Vene sõjalaevad on: „Parishskaja kommuna“ ja „Marat“ — veeväljasurve 26.000 tn., masinate jõud 42.000 HP. Kütte tagavara 2.000 tonni, mis jatkaks 21,8 sõlme kiiruse sõitmisega 800 miili sõidu jaoks.

„Respublika“ — veeväljasurve 18.000 tn., kütte tagavara 1.270 tn., masinate jõud 17.600 HP. Kütte tagavara jatkaks 18 sõlme kiirusega 1.500 miili sõitmiseks.

„Rjurik“ — veeväljasurve 16.900 tn., masinate jõud 19.700 HP. Kütte tagavara 2.200 tn., mis jatkaks 12 s. kiirusega 4.000 miili sõitmiseks.

„Svetlana“ — veeväljalaske 6.800 tn., masinate jõud 50.000 HP. Kütte tagavara 1.200 tn., mis jatkaks 14 sõlme kiirusega 1.200 miili sõitmiseks.

Oletame, et jääolud sel talvel ainult harukordsest külmast tekkinud ja erakordselt rasked, kui ka vähem külmal talvel on jääolud idapoolses Soomelahe osas ikkagi sedavõrd rasked, et teisi ülalnimetuist vähemaid laevu, kergeid ristlejaid ja miinipaate jääväljadesse tuua oleks väga riskant ja võiks nõrgemalt ehitatud laevale, kui liikuv ajujää neid oma tangidesse võtaks, väga kriitiliseks muutuda ja nende ribid murda, sest nad ei jõuaks jäämasside purustava jõule vastu pidada. Hävinemine oleks paratamatu.

Nii võiksid venelased ainult siin nimetud soomustatud laevu jäälõhkujate abil välja saata.

Kuivõrd niisugune operatsioon õnnestaks, sellest avaneb meile suurepärase vaatepilt s. l. „Hessen'i“ külaskäigust Tallinna.

Kohe kui teatavaks sai, et Saksa laevad Soome lahes jäähädas viibivad, saatsid sakslased liinilaeva „Hessen'i“, kelle veeväljasurve 13.200 tonni, masinate jõud — 16.000HP; küttagavara — harilik 700 tn., maksimaalne 1.650 tn., tegevuse raadius — 5.500 miili, Soome lahte jāsse külmanud laevade päästmiseks.

„Hessen'i“ külaskäik Tallinna või Soome lahte on pealiskaudselt vaadatuna tahtnud ära näidata Saksa riigi laevastiku valmisolekut igalpool oma abi üles näidata, kus ainult abi vajatakse.

Sarnast abi ülesnäitamist tuleb mitte ainult kaubanduslikes, vaid ka rahvuslikes mõttes tervitada. Sõjalaevastiku ülesanne ongi mitte ainult sõjaline, vaid ka hädasolevatele kaubalaevadele abiandmine.

Sõjalisest vaatepunktist aga „Hessen'i“ külaskäiku Tallinna vaadates leiame, et selles peitub ka tihe strateegiline tunnus.

See on strateegiline ülesanne kui kaugemale võib liinilaev oma tugeva jõuga ja kere raskusega tungida, ja kas üldse oleks võimalik sõjalisi operatsioone ette võtta, kui jää merd katab. Selle katse taktikaks saidki sakslased veidi kahtlase meetodiga hakkama — saates oma liinilaeva Soome lahe vetesse jääd lõhkuma.

„Hessen'i“ täiskäik ei suutnud aga jagu saada trotsivast loodusevõimust. Pääsedes 20—30 tsentimeetri paksusesse jäässe, oli ta jõud raugenud. Kau-

gemale edasi sõites oleks ta kahtlemata jäässe kinnijäänud ja jäälõhkujate abi tarvitanud.

Võrdleme „Parishkaja Kommuna“ ja „Marat'i“ masinate jõudu „Hessen'iga“, siis leiame, et nende jõud on umbes kolm korda suurem, sellevastu on aga „Hessen'i“ suurus, see on veeväljasurve, jällegi pool vähem, millest igatahes tuleb otsustada jõuda, et ka „Parishkaja Kommuna“ ja „Marat“ Soome lahe vetes, kus jää mitmekordselt kahadesse aetud ja kohati mitme meetri paksuseni ulatab, kõige suurema tahtmise ja pingutusega ikkagi ei suudaks jää sees liikuda, veel vähem operatsioone ette võtta.

Et Soome lahe ida osasse surutud Vene laevastiku operatsiooni võime üle otsustada, tuleks veel ülevaade teha nende laevade tegevusraadiuse üle.

„Parishkaja Kommuna“ ja „Marat'i“ tegevusraadius on ainult 800 meremiili. Distantis Kroonlinnast Tallinna ja tagasi umbes 600 meremiili, kütte tagavara jatkuks siis ainult veel 200 meremiili jaoks. Kui nüüd nende laevade jõud jääväljades raugeks 0,5%, siis ei jatkuks neil kütte tagavarasid sõiduks Kroonlinnast Tallinna ja tagasi. N. B-g.

Poliitilised parteid, nende programmid ja tegevus*).

Kaitseväge kultuur-selgitustöö kursustel ettekantud praktilise tunni sisu.

G. Lagus.

a) Üldülevaade.

Meie poliitilised parteid jaotatakse nii nagu see igas kultuurriigis omane: parempoolsed, kesk- ja pahempoolsed parteid ehk rühmad.

Üksikud rühmad parlamendi töös võivad veel liituda, moodustades bloki. Suurem blokk oli meie Riigikogus — demokraatlik liit, mis koosnes: rahva-, rahvusvabameelsest ja kristlikust rahvaerakondadest, kuid praegu on see juba lagunenu.

Enne kui üle minna üksikute parteide tegevuse juure, peatume nende üldkogu juures ja vaatame, kuidas olid igati esitatud rahvaesitustes. Meie seniste rahvaesituste koosseisud on olnud järgmised:

Asutav Kogu: maaliit — 8; kristlik rahvaerakond — 5; rahvaerakond — 25; tööerakond — 30;

vene — 1; saksa — 3; sotsialdemokraate — 41; iseseisv. sotsialiste — 7.

I Riigikogu: põllum. kogud — 21; kristl. rahvaerak. — 7; rahvaerakond — 10; tööerakond — 22; vene — 1; saksa Balti — 4; sotsialdem. — 18; iseseisv. sots. — 11; tööer. üh. väer. — 5; muud 1.

II Riigikogu algul: põllum. kogud — 23; kristl. rahvaerak. — 8; rahvaerakond — 8; rahv. vabam. — 4; tööerakond — 12; asunikud — 4; vene — 4; saksa Balti — 3; sotsialdem. — 15; iseseisv. sots. — 5; tööer. üh. väer. — 10; muud — 4;

II Riigikogu. (Peale 1. det. 1924 a.): vabu kohti — 2; põllum. kogud — 24; kristl. rahvaerak. — 8; rahvaerakond — 8; rahv. vabam. — 5; tööerakond — 12; vene — 4; Balti saksa — 3; Eesti sots. tööer.

*) Meie kaitseväge olgu teadlik selles poliitilises elus, mis areneb tema ümber. Ohvitserkonna ülesanne on mitte ainult ise olla informeeritud selles küsimuses, vaid ka juhtida ja mõjutada poliitiliselt temale alluvaid. Sõjaväelane on täisõiguslik riigikodanik. Ta suudab aga oma kodaniku ja valija kohuseid täita ainult siis hästi, kui ta tunneb end olevat kodus meie poliitilise elu põhinähtustes. Meie riiklikul alusel seisvate parteide tegevus kuulub kahtlemata sarnase nähtuse hulka, millest peab omama teatud ülevaade ka kaitseväelane.

Käsitades seda teemi sõduritega, tuleb nagu alati erilist tähelepanu pöörata metoodikalisele küljele. Mitte aine ise, vaid see, kuidas seda esitada, omab põhipaneva tähtsuse. Mitte partei programmide kuiv esitamine ei ole mõõduandev, vaid ümmargune, elav, kujukas ülevaade.

Näitlikkuse saavutamiseks:

a) Klassis õppurid istuma panna nii nagu see on riigikogus — jaotus — kesk parteid parem ja vasak tiibadeks.

b) Globoskoobiga näidata meie tähtsamad poliitika tegelased ja juhid ühes lühikeste kujukate andmetega nende tegevusest. Juurelisatud diagrammidega tuleb talitada samuti.

c) Tähtsamad teesised (artikli lõpul toodud — võib ka ise juure lisada) riputada klassi seintel suurte plakat-kirjadena. — Plakatsulega kirjutatud sarnased kirjad võib ise ruttu ja ilma kuludeta valmistada.

Tundi peab kandma sügav lugupidamine meie sisemise elu vastu, armastus meie kodumaa vastu ja usk meie tulevikku. Seda üldist põhitooni ei tohi kunagi unustada esile tuua, ka siis mitte, kui kõneldatakse teatud varjukülgedest meie poliitilises elus.

Ohvitser-õpetaja olgu ise küsimuse arutamiseks põhjalikult ette valmistatud — tunni edu oleneb peaaesjalikult sellest algtegurist. Et seda ülesannet kergendada meie ohvitseridele — õpetajatele — selleks ongi käesolev artikkel avaldatud „Sõduris“.

Iga metoodikaline või sisuline märkus kohapealsetelt tegelastelt „Sõduri“ toimetuse poolt võetakse vastu selles küsimuses heameelega. A. T.

part. — 26; asunikud — 4; majaomanikud — 2; demobil. sõjav. — 1; üürnikud — 1.

Selles tabelis II Riigikogu koosseisu kohta tuleb tähendada, et ühise väerinna kaotamisega said kohti juure — põllumestekogud — 1, rahvusvabameelsed — 1, sotsiaaldemokraadid — 6, majaomanikud — 1, ja 2 kohta on praegu kommunistide läbi vabad.

Poliitiline ilme oli Eestis juba Asutava Kogu valimistel parteidel täieline ja viimaseid oli 8, kuid järgmised I Riigikogu valimised näitavad, et poliitilise arenemise ajajärk ei ole lõpule jõudnud ja siis esinevad juba 10 parteid, kus juure tulevad kommunistid ja majandusrühm. Ühtlasi on sotsiaal-revolutsionäärid ennast iseseisvateks sotsialisteks ümber nimetanud.

Üllatavaid tagajärgi aga näitavad parteide rohke suhtes II Riigikogu valimised — neid on seal 24 parteid, millest ainult 14 Riigikogusse pääsevad. See oli meie poliitilise elu jõudude killustamine.

Peab veel tähendama, et meie rahvaesituse koosseis nihkub paremale poole, mis ka loomulik, kuna meie maa ikkagi on põllumajanduslik maa ja mitte tööstusmaa, kus leiab sotsialistlik liikumine eriti soodsat pinda.

Kui arvata pahempoolsed rühmad — sotsialistlikteks ja kesk- ja parempoolsed — kodanlisteks, siis näeme selgesti arvudest seda ilmset paremale poole nihkumist.

Kodanlisi rahvaesitajaid oli Asutavas Kogus 60, I Riigikogus 66, II Riigikogus algul 70, pärast 1. dets. 74. Näeme vahendit tõusu.

Sotsialiste oli: Asutavas Kogus 40, I Riigikogus 34, II Riigikogus 30 — pärast 1. dets. 25 — tähendab — kestev langemine.

b) Parempoolne.

Põllumeeste kogud kujutavad enesest poliitilise rühmituse, mis enese ümber on koondanud laiemad põllumeeste ja tööstuslised ringkonnad ja mille huvide kaitsmise tema oma sihiks on võtnud.

See ei ole kitsas majandusline partei, vaid on kujunenud praegu suuremaks poliitiliseks parteiks üle maa, kuhu kuuluvad rida meie tuntumaid riigitegelasi, eesotsas h-rad K. Päts, kindral Laidoner, J. Teemant, K. Einbund ja teised.

See partei on 20-da sajangu esimeste aastate majanduspartei järeltulija ja enne I Riigikogu oli tema 1918 a. tuntud „maaliidu“ nimetuse all.

Seistes kindlal Eesti iseseisvuse ja demokraatlike korra alustel, seab partei oma sihiks tunnustada: a) põlise ja pärandatava maa õigust, b) edendada igakülgset põllumajandust, d) vastu töötada talumaade võõrandamisele, e) talude täiendamise riigi maa tagavara abil, f) maade andmise riiklisest maa tagavarast popsnikkudele ja teistele, g) kirikutele normaalsel määral, h) metsade eest hoolitsemise ja metsa ostmise kergendamise põllumeestele, i) teede korraldamise kergendamise põllumeestele, j) maapanga asutamise ja pikaajalised laenuid, k) võõrandatud maade eest tasu maksamise, tollide kaotamise põllusaaduste väljaveo ja põllutööriistade pealt, töstmise uhkusainete pealt, l) tulumaksu kergendamise põllumeestele, asunikudele 25% vähem, m) välispoliitikas — välisurgude otsimise meie maa saadustele ja väljaveo soodustamine.

Need oleks iseloomustavad sihid ja selle juures on partei tegutsenud ja palju suutnud oma sihtide kohaselt korda saata.

Partei on mitmel korral valitsusest osa võtnud, eesotsas K. Pätsiga, ka praegu on Riigivanemaks sellest parteist J. Teemant.

Viimsel ajal, majanduslike kriisi tekkimisega, on ka parteile teatav vastolu tekkinud ja seeläbi on partei esimeselt kohalt eemale tõrjutud.

Põllumeestekogudega on blokis majaomanikkude liit ja majandusrühma esitajad. Nende kohta tuleb tähendada, et esimesed eriti majaomanikkude kitsaste huvide eest väljas on, püüdes peaaegulikult üüriseaduse kaotamist läbi viia.

Majandusrühma esitaja on suurtööstuse huvide kaitsmisel, teistes poliitilistes küsimustes käib põllumeestekogudega käsikäes.

Ka vähemusrahvuste esitajad, Saksa-Balti partei, võib oma poliitilise kuuluvuse tõttu parema tiiva külge arvata, kui nende rahvuslised erihuvid seda teitisi ei sunni.

Selle partei edustajad on vanameelsuse algkujud ja nende peatulesanne on endiste mõisnikkude ja linna saksluse huvideid kaitsta ja võõrandatud maade eest tasu nõutada.

e) Kesk parteid.

Kristlik rahvaerakond on oma ümber koondanud kristliku ilmavaatega kodanikkonna ja on omale sihiks seadnud kaitsta kiriku huvideid. Siin tuleb nimetada võitlust usuõpetuse koolidesse sisseseadmise eest, mis rahvahääletusel läbi läks. Ühtlasi võitleb see erakond ka kirikumaa tagasiandmise eest.

Viimasel ajal oli see erakond ka laiemal poliitilisel ilmel omandanud, mis küll teiste keskerakondadega sarnane, mille tõttu võimaldas ka 3 keskparteil eelpool nim. bloki moodustada.

Ka see partei on valitsusest osa võtnud ja isegi 1923 a. valitsuse moodustanud, eesotsas Dr. Akel'iga. Sellel erakonnast oli meil sõjaministriks h-ra Amberg.

E. Rahvaerakond on vanematest parteidest Eestis — see oli endine „rahvuskultuuri partei“. Hiljem muutis oma sihi, olles üksvahe lähedane Vene kadettide parteile „Eduerakonna“ nime all, kuna alles hiljem omandas oma praeguse nimetuse.

Selle partei ümber on hulgaliselt meie keskkihti kogunud ja tema juhiks on kestvalt J. Tõnisson ühes Jaaksoniga, J.A. Keremiga, A. Birkiga ja teistega. Sellesse erakonda kuulus ka J. Poska.

Põllumeeste kogude reaalsest poliitikast erineb see partei oma rohkem aatelise küljega, tõstes esirinda n. n. rahvuspoliitika.

Iseloomustavaid sihte võiks nimetada selle partei põhikirjast: a) rahvahariduses — eriti rahvus-kultuurilist kasvatust, arendada seda ka väljaspool kooli, maksuta kutsekoolid ja eri tähelepanu kõrgemale koolile; b) kiriku lahutamine riigist; d) sotsiaalsest küljest: poliitilise võimu kasutamise mitteväimaldamine selleks, et üldsuse kulul ilma tööta sissetulekut muretseks, streigi vabadus, 8 tunniline tööpäev, riiklik kinnitus ja teised; e) riigimajanduse alal rohkem riiklist algatust; f) kaudsete maksude asemel rohkem otsekoheid; g) väärtuste tõusu ja kapitali maks; h) põllumajanduse arendamine: kutsehariduse töstmine, odav krediit, tasu võõrandatud maade eest ja teised enam kohalise tähtsusega, i) tööstuse ja kaubanduse arendamist rohkem riiklisel algatusele.

Oma taktika poolest on see partei õige käre meelne ja poliitilises elus on suutnud, oma vähesuse peale vaatamata, ennast maksa panna. Valitsusest on peaaegu alati osa võtnud ja selle moodustanud kahel korral.

Rahvusvabameelne partei on alles noor ja tema tekkimine olenes eriti omal ajal kordasaadetud riiklistest kuritarvidustest, mille vastu võitlemiseks meie Vabadussõja kontr-admiral Pitka moodustas n. n. „Valveliidu“ ja hiljem partei. Hüüdsõnaga: „kirikute vastu võitlusse!“ viis see partei läbi II Riigikogusse 4 saadikut.

Oma programmis tahab erakond eriti rahvuslik olla. Iseloomustavad ja teistest erinevad jooned on partei programmis järgmised:

a) riigikorras: riigivanem olgu kindla aja peale valitud;

b) maakorralduse alal: eriotstarbeks antud maade revideerimist, mõisatöölilistele maaandmist;

d) riigikaitset: väärnähutuste kõrvaldamist, rannakaitset ja merejõudude uuele alusele seadmist;

e) välispoliitika alal peale muu sõprussidemete loomine Soomega ja Balti liidu loomist;

f) hariduse alal erinevalt rahvuslist kasvatust;

g) maksude alal: rahaväärtus kullaalusele seada, tulumaksu revideerimist, kaudsete maksude esimese järgu tarbaineilt vähendamist;

h) tööstuses ja kaubanduses erirõhku väiketööstuse peale, riiklised äriettevõtted likvideerida;

i) mere- ja kalaasjandus erilise kaitse alla;

j) sotsiaalse olukorra parandamiseks, muuseumi kinnitamine vanaduse ja töövõimetuse vastu.

Peale selle näeb programm üksikasjaliselt demobiliseeritud sõjaväelaste ja vigastud sõjameeste huvide kaitmist ette.

Valitsusest võtab praegu esimest korda osa.

Partei juhtideks on h-ra A. Tamm ja Veberman.

Üheks meie poliitilises töös tegevusrikkamaks parteiks on tööerakond.

Tööerakond omas algkujus tekkis 1905 aastal. Sel ajal kogusid sinna rida tolleja tegelasi, kes omis vaateis sotsialistidest mõõdukamad olid — nõnda nimetatud „radikaal-sotsialistid“.

Nende ilmavaade ei leppinud Marksi õpetusega seife täies ulatuses ja ei pidanud seega sotsialismi ainukeseks lõpusihiks, kuhu viiks arenev majanduselu ühiskonna.

Nemad tunnistasid sel ajal Saksamaal moodsat „revisionistlik“ voolu, mis nimelt Marksi õpetust kriitilisel valgusel vaatleb ja seda väärarata tööks ei pea. Erakonna asutajad olid — A. Hanko, L. Olesk, J. Kuk ja teised.

Hiljem, 1917 a., algab erakond tegevust laiemal ulatusel ja oli meie tulisea isamaalase, Jüri Vilmsi poolt juhitud, vene „trudovikkude“ parteile lähestel põhimõtetel laialiselt kodanikke oma ridadesse koondanud.

See partei on praegu radikaal-demokraatlik partei ja koondab oma ümber suure kogu kodanikke, peaaesjalikult keskkihtest oma pealoosungiga — töö; töö kodumaa sotsiaalse ja majanduslise olukorra tõstmiseks. Selle tõttu ei esita erakond üksikuid kihte, vaid kõikide kodanikkude kihtide huvid on partei programmis kaitstud. Partei eesotsas on praegu O. Strandmann, A. Anderkopp, J. Kuk ja teised.

Partei programm näeb, teistest parteidest erinevalt, järgmist ette:

a) väljaminekute vähendamist ja riigi eelarve stabiliseerimist;

b) kohut ümberkorraldada ja rahvale kättesaadavaks teha, vandekohtute sisseseadmine ja kohtunikkuude valitavus;

d) rahva tahtmist usuõpetuse suhtes täita;

e) vene renteidesse sisse makstud väiksemad hoiussummad tagasi maksta;

f) erinevalt edendada põllumajanduse arengut; laenu selleks soodustada, kultuurmaid juurde soetada ja nende intensiivset kasutamist;

g) hariduse alal rohkem kutsekoole, võimaldada hariduse täiendamist väljaspool kooli rahvakoolides;

h) eluaseme seadus läbi viia ja popsnikkude koh-tade küsimuse lahendamine;

i) kaitsekorralduse alal: eelsõjaväelist ettevalmistust läbi viia;

j) omavalitsuste tegevuse laiendamist;

k) tasumaksist võõrandatud maade eest;

l) sotsiaalse arenemise suhtes: suurtööstuselt üle minna väiketööstuse ja põllumajanduse peale, töökaitse korralduse ja hoolekande kindlajoonelist teostamist.

Tööerakond on kõikidest valitsustest osa võtnud, eriti raske töö, nimelt maaküsimus, viidi tööerakonna algatusel ja tegelaste juhtimisel läbi.

Valitsuse juhte on tööerakond kolmel korral andnud: O. Strandmanni, A. Piipi ja J. Kukke.

Viimsel ajal on erakond omale jällegi laiemalt poolehoidjaid kogunud, eriti kindlajooneline meie raha korraldamise läbiviimine. Ka sõjaminister on sellest erakonnast 3 korda olnud: O. Strandmann, A. Piip, A. Anderkopp.

Keskerakondade juurde võib arvata ka rida väiksemaid rühmitusi, need on: asunikud, demobiliseeritud sõjaväelased ja üürnikud, kes kitsalt oma ringkonna huvisid kaitsevad.

Neil üksikul rühmitusil näib, et poliitilised erakonnad nende huvisid küllalt ei kaitse ja seda loodavad nad oma saadikute läbi paremini teostada.

Asunikud, riigirentnikud ja väikepõllumehed on esitatud 4 kohaga ja nende tähtsam siht on oma valijate kitsamaid erihuvisid kaitsta.

Samuti on see üürnikkudel, kes, vastandina majasomanikkudele, püüavad üüriseadust alal hoida.

Mis puutub demobiliseeritud sõjaväelastesse, siis on nende elulised küsimused jooksvas elus lahendust leidnud ja nende saadikul jääb selles suunas vähe veel kaasa rääkida.

Vene rahvuslik liit kaitseb oma rahvusse kuuluva kodanikkude kihi huvisid ja need väljenduvad enamvähem kohalise tähtsusega küsimustes.

d) Pahem tiib.

Eelpool on mainitud juba, et sotsialistlike parteide kujunemine Eestis Venemaa 1905 a. sündmuste mõjul tarkas lähemas kontaktis Saksa samalaadilise liikumisega.

Et Eesti põllumajanduslik maa on, siis ei ole sotsialistlik õpetus siin erinevalt pinda leidnud.

Eesti sotsiaaldemokraatia omab ka Vene sotsiaaldemokraatiaga ühise taktika, kuid põhjalikult lõõb lahku, seistes Eesti iseseisvuse poolt — demokraatlistel alustel.

Esialgul oli Eestis kaks sotsialistlik parteid, nimelt: sotsiaaldemokraadid ja sotsiaalrevolutsionärid. Kuna neist esimesed tunnustasid ajaloolist materjalismi, siis teised seadsid ülesandeks materjalset arengut aktiivselt kaasamõjumisega — sotsiaalsele revolutsioonile viia.

Nii näeme neid parteisid ka Asutavas Kogus, kuna I Riigikogus juba sotsiaal-revolutsionärid ennast iseseisvateks sotsialistideks nimetavad ja kommunistidele kaunis lähedale asuvad. Hiljem, 1923 a. võtavad kommunistid selle partei kergesti üle; jääb küll osa neist järgi — „metssotsid“, kes siis ka 1925 a. kevadel sotsiaaldemokraatidega ühinevad — moodustades Eesti Sotsiaaldemokraatlik partei.

Selle partei programm on peajoontes järgmine: Eesti sotsiaal-demokraatiline partei töötab ühiselt teiste maade sotsiaaldemokraatidega.

Nüüdisaja tehnika edu võimaldab inimitööd viljakamaks teha, ühtlasi tõrjuvad masinad ikka väiketööstust ja käsitööstust eemale ja paratamata tekib kapitalistlik kord, kusjuures suureneb proletariaat, kes viimaks oma diktatuuri maksuma paneb ja sotsiaalse revolutsiooni abil uue ühiskonna korra loob. See on nõndanimetatud Marksi õpetus ehk marksism.

Selle uue korra juures ei oleks kapitaliste, vaid kõik oleks töötajad; ei oleks eraomandust, vaid kõik valmistus sünnib ühiskondlikult ja kõik valmistusvahendid kuuluksid seega ka ühiskonnale.

Selles sihis organiseerib ka sotsiaaldemokraatia töölikonda, neid sotsiaalsele revolutsioonile ettevalmistades.

Sotsialistide programm on erinevalt teistest järgmine:

Partei nõuab: a) demokraatlist korda ja isikuvabadust;

b) karistust neile, kes poliitilisi õigusi seadusevastaselt kitsendavad;

d) kohtu alal — vandekohtuid (ka tööerakond), maksuta kohtu abi ja rahalist tasu ilmsüütult karistutele;

e) riigikaitse alal — kulude vähendamist ja kaitse korraldust miilitsaväe põhimõteteil;

f) maksuta arstiabi, maksuta kooli kuni 16 aastani, ka toit ja õpevahendid tasuta, kehvemail ka riided;

g) maksustamist progressiivselt tulu, varanduse, päranduse, väärtuste juurdekasvu maksuga;

h) sotsiaalses olukorras nõutakse inimväärtuslike elukorterite üleshitamist; 8 tundi tööpäeva, ületunnitöö kaotust, naiste ja laste töö piiramist ja tööjõu kinnitamist;

i) tööliste kontrolli sisseseadmist tööstusettevõtete ja järelvalve teostamist omavalitsustes asemikkude läbi.

Mis puutub partei taktikasse, siis on see viimasel ajal tagasihoidlikumaks läinud sellest ajast, kui laiem koalitsiooni tõttu 2 liikmega valitsusest osa võtsid.

Peale 1. detsembri sündmusi likvideeritud ühisväerind koondas oma ridades ainult kommuniste, kes tegutsesid 3-da internatsionaali juhtnööride järgi.

Pettuse teel ja töötades ametühisuste kaudu, suutis tema rohkem määrata saadikuid II Riigikogusse viia, kus nad riigivastast tööd jätkasid, valmistades ette maksuva korra kukutamisele ja nõukogude valitsuse sisseseadmisele vägivaldsel teel.

Kõigil on veel meeles 1924 a. 1. detsembri õudne sündmustik, kuid sellega olid ka kommunistid omale lõpuotsuse kirjutanud — praegu on see ühine väerind likvideeritud ja äraandjad on oma teenitud palga saanud.

Võiks lõpuks konstateerida, et kõik meie Riigikogu poliitilised rühmad tegutsesid ühemeelselt riiklikul alusel ja seega rakendades poliitilisele tööle oma paremaid tundeid ja tahet, nii kuidas seda keegi mõistab, püüavad meie kodumaa ja rahva saatuse häaks ja tuleviku kindlustamiseks ühiselt töötada, nii nagu seda ette näeb kellegi taktika.

III. Parteide mõju poliitilises elus.

Meie poliitilised parteid on suurel määral kaasa töötanud meie riiklise korra stabiliseerimisele ja sealjuures on suutnud mitmetes tähtsates küsimustes, vaadete lahkimineku peale vaatamata, ühist keelt luua.

Mis alles hiljuti kaheldav oli — meie olemasolu, on tõsiasi saanud ja rea seadustega on meie riikline alus kindlustatud.

Kõigil tähtsamatel sisepoliitika ja majanduslistel aladel on rida seadusi antud, mis tunnistavad meie poliitilist küpsust.

Ka välispoliitikas on saavutusi olnud, mis meie riigikaitset kindlustavad — on loodud liit Lätiga ja ka teistega on selles suunas tööd. On hulgaliselt igasuguseid majanduslisi lepinguid välisriikidega seotud ja ka Rahvasteliidu tööst on Eesti elavalt osa võtnud.

Määratu tähtsus on parteidel siseelus ja vist sel alal tuleb kõige rohkem lahkiminekuid.

Päämiseks küsimuseks on meie majandus ja rahaküsimus olnud, mis rohkesti on laineid löönud.

Tähtsaks küsimuseks oli, usuõpetuse küsimus, mis lahendus rahvahääletuse teel.

Maaküsimus on määratu tähtsusega ja võõrandatud maade eest tasumaksmise küsimus ähvardas rahvusvahelise ilme omandada.

Vähemusrahvaste kultuur-autonoomia seadustega sammusime riikide peres esotsas ja ka sisemiselt võimaldas see teravaid vahekordi selgitada.

Valitsuse moodustasid seni selle parempoolsed ja keskrühmad ühiselt ja alles 1. detsembri tulemuste moraalne mõju tõmbas sinna ka pahempoolseid, nii et moodustati valitsus — „seinast-seina“.

Kuid ei olnud ka selle valitsuse iga kestev, ei ole veel aastat mööda, kui juba lahkkelid tugevaks muutusid; oli raske sarnast mitmevärvilist peret Riigivanemal koos hoida ja moodustati uus valitsus parempoolsete ja keskerakondega.

Selleks üheks peapõhjuseks on parteide vahelised vaadete lahkiminekuid. Ehk küll meie parteid lähedased oma programmidega teine teisele, siiski annab tihti tühine asi lahkiminekuks põhjust. Väikeste parteide hulk ja nende huvide mittekokkukõlastus takistab meie poliitilist tööd.

Ka omavalitsustes on lahkkelid parteide vahel takistavaks teguriks olnud.

Viimsel ajal on selles suunas tagasihoidlikkust märgata ja omavalitsuste töö edeneb märgatavalt ja maakondade majanduskultuurelu läheb hoogsalt.

Selle tegevuse alal on meil rida andekaid poliitika-tegelasi, kes rahva laiemat poolehoidu võitnud ja tihti oma ametisse ühel häälel valitakse.

IV. Sõjaväelase seisukoht parteide suhtes.

Demokraatliku riigikorra juures omavad sõjaväelased kõigi teiste kodanikkudega ühised kodanikuõigused ja poliitilise ilmavaate vabaduse suhtes. Viimsel ajal on kavatsus poliitilistest parteidest aktiivne osavõtt kaitseväelastele keelata, kuid see ei ole veel seaduseks võrsunud.

Meil on veel püsinud vene ajast kartus poliitika sisseviimise eest sõjaväkke. Kuid just vene revolutsioon on siin kõigile hoiatavaks tondiks ja Eesti olukorras ei ole see mõeldav. Eesti sõdur on eestkätt rahvusline ja isamaaline ja pealegi palju kõrgema kultuuritasapinnaga kui oli seda vene sõdur.

Et Eesti sõduril ühised poliitilised õigused teiste kodanikkudega ja et tema need täiealiseks saamisega omab, mis ühtub kaitseväge astumisega, siis on eriti tarvilik selgitustöö parteide sihtide suhtes, et selget vaadet omandada nende tegevusest ja siis otsustada, kellele oma poolehoidu valimistel anda.

See selgitustöö ei tohi üldpoliitiline kihutustöö olla, kus üks partei püüab sõjaväes rohkem poolehoidu saavutada. See ei ole lubatav, sest sõjavägi olgu

apoliitiline, olgu oma juhtide käsutada, kes alluvad kõrgemale võimule demokraatlikes riigis.

Sõjaväe poliitilisse võitluse segamisest on meil näiteid naabrimalt — Venest, ka ajakirjandusest leiame sõjaväe revolutsioonidest — Hispaania, Itaalia, Greka ja L. Ameerika.

Sõjaväes ei või ükski partei eesõigustatud olla demokraatliku riigikorra juures, sõjaväekohustus on kõigile ühtlane ja seega ka teenistus ja seda on meie kaitseväes teostatud; seal teenib üliõpilase — kapitalisti poja kõrval, algkoolis käinud — töölise ja popsniku poeg.

Ainult selle läbi võib meie kaitsevägi kujundada sisemiselt ühtlast ja kindla sidemega massi, kelle päämine ja püham ülesanne meie ühise kodumaa kaitsmine.

V. Teesised.

1. Parteidel on määratu tähtsus demokraatlikes riiklikes elus ja sellepärast iga riigikodanik, kellele lähedane kodumaa saatus — omagu kindla ülevaate meie poliitilistest parteidest, et rahvaesituse valimisel oma hääle anda ainult sellele erakonnale, kes töötab meie kodumaa hää kääkäigu ja kindla tuleviku kasuks.

2. Riigikogu ja omavalitsuste valimisel ärgu jäägu keegi hoolimatuks pealtvaatajaks. Peetagu mees, et Teie häälest võib teine kord palju oleneda.

3. Kaitsevägi jäägu oma üldkogus erapooletuks üksikute poliitiliste parteide suhtes. Kaitsevägi allub ainult oma juhtidele, kes määratud Riigikogu poolt kutsutud Vabariigi Valitsuse poolt.

Kuid süiski valimiste ajaltäidab kodaniku kohuseid iga sõdur ja kindral üksikult oma parema tunde ja südametunnistuse järgi.

Vene sõjaväe ajakirjandus.

Laialdane propaganda järjekorraliste ideede ja valitsuse püüete kasuks on üks kõige tähtsamatest nõukogude valitsuse tingimustest. Kollektiivse agitatori, propagandisti ja organiseerija peaosas võtab enese peale punase armee ajakirjandus, mille iseloomu ja arvuga tutvuneda huvitav võiks olla.

Käesoleval ajal on SSSR-i relvastatud jõudude seas tähtsam koht territoriaal- ja rahvusväeosadel Sellega ühenduses tekivad 1925 aastal 4 territoriaalset nädalkirja ja 5 rahvussõjaväe ajalehte.

Üldse ilmub praegu 23 sõjaväe ajalehte: a) 9 ringkonna ja 2 meriväe ajalehte, nendest 10 päevalehte, igapäev keskmiselt 6000 eksemplarilise päevatiraašiga; b) 2 korpuse ajalehte, üks päevaleht, teine 4 korda nädalas, kumbki läheb laiali 2000—2500 eksemplaris; c) 4 territoriaal nädalkirja, mis laiali lähevad keskmiselt 2000—15000 (ajaleht „Червоно армеец“) eksemplaris; d) 6 rahvuslist, nendest enamuse nädal-lehed, lähevad laiali keskmiselt 1000—1500 eksemplaris igapäev.

Kõige suurearvulisemalt laiailalagunenud punase armee ringkondade ja meriväe lehed on oma sisu ja tehnilise külje poolest hästi arvestanud oma lugejaga, punase armee rea- ja meremehega. Teenides eestkätt ja suuremalt osalt parteita talupoegade hulki, võtab leht enesele järgmised põhiülesanded:

a) aidata kujundada punaarmeelehest ja mere-mehest nende teenistusaja kestvusel võitlusvõimelist sõjameest ja teadlikku SSSR-i kodanikku;

b) istutada nendesse mõtet, et oktoobri võitude alalhoidmine ja kindlustamine on võimalik ainult tööliste klassi ja talupoegade kõikumata kindla liidu põhjal kommunistlike partei juhatusel;

c) parteile abiks olla, luues punaarmeelehest ja meremehest uusi aktiivseid nõukogude ja kultuurilisi küla töömehi;

d) kaitseda kõigiti juhtiva ja poliitilise koosseisu autoriteeti. Kaasa mõjuda kõikide punase armee poliitilismoraalse seisukorra piires ettetulevate haiglaste nähtuste kõrvaldamiseks (vägejooksikud, omavalilised lahkumised, joomine, talupoegade meelsus ja muud).

Korpuse ajalehed ilmuvad ainult kahes, tsentrumist kõige kaugemal asuvates ringkondades (Siberi ringkond ja Turkestaani rinne), sest ühel lehel on võimata teenida kõiki sõjamehi nii laiälisel maaalal.

Territoriaal-lehtedel on peacesmärgiks side kindlustama kaadri ja vahelduva koosseisu vahel kogumiste vaheaegadel, sõjaväe kirjaoskamatusse likvideerimine töötava rahva massides, küti-sporti edendamine, sõjamängud, sõjaväe-nurkade loomine lugemistubades jne. Samal ajal viiakse partei poliitika põllumajanduse ja küla nõukogude korra piirkonda. Lehe edukamaks tungimiseks masside sekka ei tõuse tema tellimishind üle 15 kopika kuus.

Rahvussõjaväelised ajalehed ilmuvad tatar, gruusi, armeeni, turkmooni, usboki ja ukraina keeltes. Kirjanduse äärmise puuduse tõttu vähemusrahvuste keeltes, täidavad nemad mitte ainult ajalehe osa, vaid on peale selle sõjaväes ainukeseks lugemismaterjaliks poliitilise kui ka tehnilise oskuse alal.

Kõikides ringkondades on suure mineku osaliseks saanud seinalehed, mis alguses ilmusid rügementide juures, nüüd aga, omades kodaniku õigused, peaaegu igas kompaniis ja komandos ilmuvad (alale jättes rügemendi seinalehti). Nii on punases armees ilmuvate seinalehtede arv mitu tuhat.

Ühenduses punase armee trükitud ja seinalehtede laiailalagunemisega hargnes ka vojenkoride (sõjaväe kirjaoskajate) liikumine. Vojenkoriks on iga punaväelane ja sõjaväes teenija isik, kes mingisugusesse perioodilises väljaandes (seinaleht, ringkonna ehk kodanikkude ajalehte) teateid saadab. Kuni 1902 aasta sünni sügisese mobilisatsioonini tõusis vojenkoride üldarv sõjaväes 40—50 tuhandeni.

Ajalehtede juures (seina ehk trükitud) formeeritakse vojenkoride organisatsioonid. Ajakirjanduse üldine järelvalve ja siht peab olema koondatud ringkondade toimetustesse (редиздат). Et aga ringkondade staapides ringkonna päevalehte toimetuse juures on kõigest 4 trükitöölist, siis on vojenkoride töö vahetu juhtimine ringkonna toimetuste poolt raskeandud ja läheb tuntaval määral diviiside ja rügementide vojenkoride töö organiseerijate peale.

Seina ajaleht on tunnustatud sõjaväes kõige tähtsamaks partei tegevuse abinõuks punaväelaste massi suhtes ja sõjamehe aktiivsuse ärkamise avaliku tuleku paremaks kujuk. Redkolleegiumide valimise printsiipi (vojenkoride ringi poolt) ei ole praktiliselt teostatud.

Et seinaleht väeosa parteilise organisatsiooni orgaanina esineb, siis määratakse parteilise juhtimise

täieliseks kindlustamiseks redkolleegiumid kompanii rakukeste presiidiumi ehk rügemendi juures asuva partei kollektiivi büroo poolt.

Punaväe distsipliini kindlustamisega ühenduses seisva üldise kursiga anti seinalehtedele ülesandeks kaasa aidata sõduri kasvatamisele teadlikuks distsiplineeritud sõjamehiks, valgustada sõjalise ettevalmistuse küsimusi ja aidata kõvendada juhtiv-politiilise koosseisu autoriteeti.

Punaarmeele äärmiselt piiratud võimalusi arvesse võttes on kõikide lehtede tellimishinnad määratud madalamad lehe tõelikust hinnast. Punaväelise ajalehe tiraashi võimalik suuremine on piiratud

ringkonna piiridega. Ringkonna lehe tiraash on keskmiselt 6000 eksemplari ja võib tõusta kõige rohkem kuni 10.000. Nii töötavad kõik punase armee ajakirjad defitsiidiga ja saavad sõjaväe keskvalitsuselt suured toetused.

Nõukogude ajakirjanduses tuleb ette arvamisi alaliste trükitööliste arvu suurendamise kohta ringkondade juures, niisama ka vojenkoride töö instruktor-organisaatori koha asutamist diviiside ja vastavate koonduste poliitilistes osakondades. Ajakirjandusele valitsuse poolt määratud toetust peetakse puudulikuks.

E. V.

Jegel...

Haavad paranevad, jäävad vaid armid... Olin täna Jegeli ääres — Vabadussõjast tuntud kurikuulus jõgi Riia põhja serval. Täna kuue ja poole aasta eest olid Eesti väed seal. Varem mis siis varemteks muudeti on ka praegugi veel varemed. Mahajäetud abervarred lumes näitavad, et siin kord palju rohkem eluaseid olnud kui tänapäev. Vabrik Jegeli lõuna kaldal Pihkva kivitee ääres suitseb, tähendab töötab, kuid korpused, kust sakslased siis meie vägesid kuulipildujatega tulistasid, neil puuduvad veel praegu katused, ja seintes augud — ka sõja mälestus. Kuid see on ka kõik, mis veel sõda meele tuletavad. Kolm silda, mis siis Jegeli peal kivitee kohal seisid ja kõik üksteise järele rikuti samas järjekorras kui nad olid ehitatud, on nüüd kadunud ja nende asemel seisab uhke kõrge sild, ühendades nii loomulikult ja lihtsalt kaldad, mis siis vastastikku külvasid tuld ja surma. Kõrgelt sillalt paistab Jegel väikesena, tema kaldad nii harilikudena ja asjata otsib silm surmakülvavaid kuulipilduja pesi — kõik hoopis nagu teine kui siis ja nimegi teine — Jugul. Jõe kaldalt alla liugu laskvate laste naeruvalingud kajavad rõõmsalt õhus, jõel ja järvel liugleb noorsugu suuskadel, autod sõidavad edasi-tagasi üle silla — ei kelle

legi näi meele tulevat, et siin kord ühe rahva saatus ja võib olla olemasolu otsustati, — ei see pole see Jegel, ja ometigi on ta see. Lähen üle silla kõrtsi, seekord nimeta kõrts operatiiv kaardil, nüüd kutsutakse teda Baloz (Tuvi) kõrts. Tahtsin näha vanameest, kes siis esimised hädad sõnumed Jegeli kohta andis, et sakslased kõrtsist välja on taganenud mõned minutid enne meie luurajate sinnajõudmist ja Riia poole läinud. Vastu tuleb hallipeaga vanaema, ütleb et vanamees surnud, otsides nagu lõpmata kaugest minevikust mälestusi selle aja kohta. Ka temal näib see aeg ununevat... Pettumusega pööran linna tagasi piüdes nagu endale selgeks teha, on see tõesti see koht, mille pärast valati nii palju verd. Jugul ei mäleta enam Eesti sõdurit, ununenud on sõda tema raskuste ja pingutustega. Kõik ununeb ja haavadki paranevad, jäävad vaid armid. Eesti väeosad, kes teie vapramad omist vapratest kaavõitlejatest Juguli ääres olete kaotanud, kirjutage langenud kangelaste nimed oma kasarmu seintele mälestamiseks noorematele põlvedele, et ükskord Eesti sõdur on Riia all käinud ja siin vapralt võidelnud. Tehke seda enne kui se ka teie mälu ununenud ei ole, sest kõik ununeb... A. S-o.

Raamat-teated.

Die kriegswissenschaftliche Fortbildung des Truppenoffiziers.

Teooriast ja näidetest koosnev käsiraamat õpetajatele ja õppijatele, kokku seatud kol. letn. von Cochenhausen'ilt, välja antud Berliini äri C. S. Mittler & Pojad 1926 a.

Raamat väljuselt sarnaneb meie ohvitserkonnas 1924 aastast tuntud sama autori töö „Die Truppenführung'ile“. Käesolev raamat on määratud riviohvitseridele. Olgugi, et juhilt nõutakse kõigepealt vastavaid iseloomu omadusi, peab ta sealjuures omama ka ajakohased teadmised. Mitte juhuslik teadmiste hulk, mis ühes või teises küsimuses ohvitseridele õppustel pakutakse, ei ole mõõduandvad töö tulemustes, vaid see kui põhjalikult, selgelt ja kokkuvõtlikult on teatud ainet õppustel käsitatud. Seepärast on kõige tähtsam, et riviohvitser tunneks põhjalikult teenistusse puutuvaid määrustikke, määruseid ja juhendeid. Nende põhjalik tundmine on vundament. Õppustel, teenistuses,

taktikalistel ülesannetel, sõjamängudel, välissõitudel, talvistel töödel ja ettekannetel ohvitser täiendab ja arendab omi teadmisi.

Käesolev raamat annab materjale ja näpunäiteid ohvitseride teadmiste täiendamisel. Ka ohvitseride ringkonna katsete (Wehrkreis Prüfung) jaoks (v. „Sõdur“ nr. 5. N. Reek „Reichswehri ohvitserkonna ettevalmistusest ja meelsusest“) leidub raamatus materjale ja juhatusi, kuid korraldada ettevalmistust aja ja ainete jaotamise mõttes iseõppides.

Sisu üldjoontes:

I. Üldmõisted. Põhimõtteks — väeosa ülem on Reichswehri ohvitseri igakülgse ettevalmistuse eest vastutav (pikemalt v. „Sõdur“ nr. 5. N. Reek'i artiklist). Eriline tähelepanu pöörata taktikalisele väljaõppele. Rööbastikku oma väeligi taktikaga tuleb õppida ühendatud väeliikide juhtimist ja lahingut (F u. G.). Taktikalised õppused peavad kokkuvõetult andma õpilasele: 1) võime kiirelt ja õigelt hinnata olukorda, 2) võime olukorra hinnangu põhjal

kõhkle mata otsustada ja 3) võime oma otsust väljendada lühidas, selges ja otstarbelises käsus.

II. Õppuste kava. Õppuste korraldamisel olgu põhimõtteks — minimaalse ajakuluga maksimum tööd. Aeg jaotada ainete tähtsuse järele. Enne kindlad kavad, siis täitmine.

III. Ülesanne ja olukord taktikalistel õppustel.

Õpilastele tõelikuna paistva ja kaasakiskuva sõjalise olukorra kokkuseadmine ei ole kerge asi; see nõuab õpetajalt vilumust ja asjasse süvenemist. Ei tohiks kopeerida olukordi endistest sõdadest peale Ilmasõja.

IV. Taktikalise ülesande lahendamine.

Siin autor annab näpunäiteid töö järjekorra ja meetodi üle. Alata olukorra hinnangust. Tutvunedes olukorraga võtta otsus. Otsus ellu viia käskudega. Käskimisel põhimõte: parem käsu viske õigel ajal kui täpselt väljatöötatud käsk hilja. Kirjalikkude käskude ja üldse kirjavahetuse välimuselt ja väljendusviiselt nõuda — korrektsust, valemlikkust, lakoonilisust.

V. Sõjamäng on välja kasvanud malemängust ja eriti XVII sajangul moesolevast „Sõjamalemängust“. Sõjamängu hea külg on selles, et ta viib õpilase klassis kõige lähemale sõja olukorrale ja annab tööle teatud hasardi. Sõjamängu üksikasjadele on autor pühendanud üle 60 lehekülje ja seega andnud tarvilised näpunäited selles asjas.

VI. Harjutused maastikul jagunevad: harjutusteks oma väeligi raamidest ja ühendatud väelikkude raamidest; ühepäevased ja mitmepäevased. Neid harjutusi tuleb nii korraldada ja juhtida, et maastik, mitte kaart oleks ühe või teise taktikalise ülesande lahendamise aluseks.

VII. Taktikaliste õppuste arvustamine ja arutamine. Selles osas on autor esitanud tähelepanu väärivaid põhimõtteid. Arutada õppusi lühidalt, teravuseta, asjalikult ja õpetlikult. Mitte ainult puuduste otsimine ja laetused, vaid tuua põhjendused ja selgitused sellele, millega arvustaja nõus ei ole. Kõike, mis väärib kiitust, tuleb kiita. Kiitus tõstab noore ohvitseri iseteadvust ja annab tagasihoidlikkudele iseloomudele rohkem esinemise hoogu. Arvustaja ei tohi oma isikut ette nihutada ja rääkida toonil, nagu asjast arusaamine oleks tema eriline talent. Sihilik ja terav arvustus halvab tööhimu ja tekitab umbusaldust arvustaja vastu. Arvustaja peab tundma arvustatava iseloomu.

VIII. Sõja ajaloo uurimine.

Autor tuues pika sõja ajaloolise kirjanduse loetelu, arvab et ainult sõja ajalugu õpetab sõjandusest aru saama nii nagu ta tõelikult on.

IX. Talvised tööd ja ettekanded. Kirjalikud tööd aladelt: taktika, strateegia, sõjaväe moraalne ettevalmistus, organisatsioon, ajalugu, sõjatehnika ja sõjamajandus.

Korda läinuks tuleb lugeda neid kirjalikke töid: 1) kus käsitada olev literatuur läbi töötatud põhjalikult ja teda kasutatud kindla arusaamisega (kriitikaga);

2. Kus mõttekääk selge ja loogiline.

3. Kus keel selge ja lihtne (lühikesed laused);

4. kus teem käsitatud täies ulatuses.

5. Kus leidub autori algupäraseid mõtteid.

Suusõnalistelt ettekannetelt nõuda sisu ja huvi. Ettekandjateks valida vilunud ja selleks loomuliku anniga ohvitseri.

X. Ettevalmistus ringkonna katseteks. Iga õpilane ei oska reguleerida aega ja jaotada ainet. Autor annab selles näpunäiteid ja toob õpeabinõude loetelu arvustavate märkustega abinõude kohta.

XI. Ettevalmistus kaitseringkonna ja varustamise õpesõitudeks. Selles osas antakse teemi raamidest tarvilised juhendid.

XII. Lõpusõna. Raamat ei taha olla ohvitseride edasiharimise töös retseptiks. Autor on meeeldi hoidunud toomast suuremal arvul näiteid, et neid edaspidi ei tarvitataks kui zabloone. Autor arvab, et algajale peab andma siiski teatud aluse, äratama huvi sõjanduses ja vaimustust kutse vastu. Paljud iseõppijad ei oma mainitut. Siin tuleb abiks õpetaja-juht, kes ise vaimustatud omast sõjandusest ja isamaa tulevikust, valmistab ette noorest ohvitserist asjatundja ja vaimustatud juhi võitluses oma rahva parema tuleviku eest.

* * *

Raamatust nopitud ja siin esitatud üksikud mõtted ning autori autoriteet lubavad käesolevat tööd soovitada ka Eesti ohvitserkonnale edasiharimise mõttes. Raamatu lisana on umbes 30 leheküljeline valitud sõjakirjanduse nimestik.

Käsiraamat Poolamaa üle.

(The Polish Handbook).

London, okt. 1925.

Väljaandja: Francis Bauer Czarnomski.

Meie, eestlased, tunneme Poolamaad vähem kui vähe, ning lehitsedes kõne all olevat raamatut kahjatsen, et ei saa isegi lühike kokkuvõte temast Eesti keeles ilmuda. Kui palju selgemad oleksid meie teadmisest sellest meile sõbralikust suurriigist.

Väljaandja on kogunud tähtsamate eriteadlaste töid igalt alalt ja nende abil valgustab täielikult Poola riigi praegust seisukorda ning tutvustab Poola riigi minevikuga.

Lõhkkärastatud Poola riigi keha on rahva jõupingutuste läbi uuesti elama hakanud ja Poola rahvas asub vankumatult, et ta elama jääb ja rasketel katsumiste tundidel ammutab omale jõudu Poola riigi ajaloo hiilge lehekülgedelt.

Raamat sisaldab ülevaateid riigikorra ajaloo, loodusrikkuste, hariduse usu, põllumajanduse, metsanduse, tööstuse, kaubanduse, raudteede, teede, töö, ühiskondlise hoolikande, rahaasjanduse, riigikaitse ja kultuurelu üle Poolamaal.

Teos on Inglismaal trükitud ja väga maitserikkalt välja antud ning see 700 lhk. sisukas raamat võiks igale asjast huvitatutele, kes inglisekeelt valdab, õige pildi anda praeguse Poolamaa majandusest ja vaimlisest seisukorrast.

Raamatu paber on niivõrd hea, et 700 lhk. väljaanne kõlbab taskus kandmiseks.

Meie propaganda väljaanded selle vastu ei mahu sagedasti portfelligi, rääkimata sisust, puudulikust keelest ja ebaõnnestunud materjali valikust ja jaotamisest.

—n.—a.

Edaspidi kõlbaks tähendatud raamatust eeskujult võtta.

Kiri toimetusele.

V. a.

„Sõduri toimetusele!

Ajalehes „Päevaleht“ nr. 34 — 4. veebruarist k. a. on ilmunud lhk. 4 teade pealkirjaga „Ohvitseride esitusele korraldatakse ankeet“, milles kirjeldatakse Sv. Staabi ohvitseride kogu üldkoosolekut 3. veebruaril. Sõnumis on koosolek ja kõnelejade mõtted ebaõigelt kirjeldatud.

Olgugi et sõnumis kahjuks mitte üht sõna tõtt ei ole (väljaarvatud koosoleku fakt ise), leidis Sv. Staabi Ohv. Kogu juhatus ebakohase olevat sarnaseid sisemisi asju ajalehes öiendada, sest ohvitseride mündri küsimus on nii kui viimasel ajal nii poliitilistes, kui ka kirjanduslistes ringides nii mõnelegi teravale arvustusele materjali annud, nii et igasugune öiendamine poliitilises ajakirjas ainult põhjustab annab sõjaväelaste arvel ebakohast nalja heita.

Et aga teiste ohvitseride kogude liigete ja üldse sõjaväelaste seas mitte vildakat muljet koosolekust jätta, palub kogu juhatus lugupeetud „Sõduri“ toimetust järgmist avaldada:

1. Sv. St. Ohv. kogu üldkoosolekul esitusvormi, nagu niisuguse, vastu võtsid sõna ainult 2 liiget, kuna teised leidsid praeguse esitusvormi mitte kohase olevat, et esitusvorm peaks olema teenistusvormiga üht värvi (1 liige), et varustusvalitsuse poolt väljaarvatud hinnad ei vasta tegelikkudele valmistuskuludele ja vormikandmise reeglid ei ole otstarbekohased (3 liiget). Üks liige soovitas vähemaid muudatusi. Esitusvormi vastastest põhjendas üks liige, et teenistusvorm küllaline on igalpool vääriiselt esinemiseks, kuna teine leidis, et esitusvorm poliitilistel põhjustel soovitav ei ole.

2. Ütelusi või mõtteid nagu „kassikulla hiilgus“ ja „seisukord nagu vangivahtidel, kellel hiilgavad pagunid ja atribuudid peal, kuid saapakontsad all viltu, ehk isegi varbad koguni saabastest väljas“, ei ole koosolekul üldse keegi avaldanud.

3. Leitnant, kes „süüilt esitusemündrit kaitses“, pole teada, sest esitusvormi kaitses tema praegusel kujul võtsid sõna 4 liiget, kuid need olid teistes aastemetes.

3. Veebruari koosoleku otsusel toimepandud kirjaliku ankeedi resultaat on järgmine. Vastuseid annud 68 liiget.

Küsimuse peale: „kas on esitusvorm ohvitserile üleüldse tarvilik — vastasid 53 liiget „ja“ ja 15 — „ei“.

Küsimuse peale: „kas on praegune esitusvorm üldjoontes rahuldav või ei ole — vastasid 16 liiget „ja“ ja 50 — „ei“, 2 — pole vastanud.

Küsimuse peale: „kui esitusvorm rahuldav pole, siis lühidalt, mis põhjustel nimelt“ on vastused juhatuse poolt gruppidesse jaotatult järgmised: 25 vastuses — „hiilgav, kirju või silmatorkav“, 22 vastuses — „pole poliitiliselt soovitav, eraldab ohvitseri sõdurist, või seltskonnast, annab põhjust agitatsioonile ohvitseride vastu“, 20 vastuses — „on kalliskus juures osa leiab, et on kalliskus ohvitserile, osa — et riigile ja 2 leiavad, et ohvitseril tuleb esitusvormi kulud katta suveriidest rahast, 16 vastuses — soovivad kahi või teenistusvormi värvi esitusvormi, kas pealepandavate ilustuste läbi või jälle eraldi vorm, 7 vastuses leiavad kogu liikmed vormi kandmise reeglid mitte otstarbekohased olema, 2 vastuses — soovivad erariideid.

Kokkuvõttes on põhimõttelikult teistsuguse esitusvormi pooldajaid 16 liiget, kes khaki soovivad poliitilistel ja majanduslistel põhjustel, kuna 6 liiget leiavad, et ilustused liig eraldavad ohvitseri. Teised põhivärvi kohta eitaval seisukohal pole, vaid neile ei sobi üksikasjad, ilma et vastuses äratähendatud oleks, missugused. Ühes vastuses on soov kaotada kandidid, mis krae juurest alla läheb, mis selja peal, ja igasugused lampassid ohvitseride ja van. ohvitseride pükstel, kuid see liige vastas mõlema esimese küsimuse peale jaatavalt.

Ed. Morladt,
major

Sv. St. Ohv. Kogu abiesimees.

K. Trakman,
kolonel-leitnant
Sekretär.

Kroonika.

— Vabadussõja mälestamise jäädvustamise Tallinna komitee on otsusele jõudnud püstitada ühist mälestussammas vabadussõja ja meie iseseisvuse mälestamiseks ja sümboliseerimiseks. Asupaigaks peetakse kõige kohasemaks Harju kantsi. Mälestussammas läheb maksma umbes 100 miljoni marka. Ka Tartus on mälestussamba küsimus elavalt päevakorral.

— Kõrgema sõjakooli lõpetasid 2. lennuna kolleitm. Traksmann, majorid Fiskar, Masing, Normak, Raud, Vanaveski, kaptenid Freiberg, Grabby, Kasak, Kulbush, Kurvits, Lango, Matson, Tomander ja leitnant Tõnurist. Lõpetamise puhul oli 5. veebr. ohv. keskkogu kasiinos aktus ja õhtul omavaheline koosviibimine ja 6. veebr. ball kutsutud külalistele.

— 2. veebruaril mõõdus 6 aastat Tartu rahulepingu allkirjutamisest. Sel puhul pani välisminister A. Piip pärja J. Poska hauale. Samuti pani pärja Nõukogude valitsuse nimel saadik Gambarov.

— Mereväe ekipaash pühitses 1. veebr. oma 7. aastapäeva:

— Hiljuti registreeritud Tartu ülikooli õppur-sõdurite ühing algas oma tegevust ning otsustas oma esimesel koosolekul ülikooli ruumidesse üles seada vabadussõjas langenud õppur-sõdurite mälestusmärgi.

— Mõnede ohvitseride algatusel korraldati Tallinna „Sõdurite kodu“ raamatukogu heaks pidu, mis selleks otstarbeks üle 200.000 marga andis.

— Punase Risti ja kaitseliidu korraldusel algas oma tegevust sõjaaegsete halastajaõdede täienduskursus.

— Kaitseliidu hiljutisel vanematekogu koosolekul arutati organiseerimisesse puutuvaid küsimusi. Kuna Kaitseliidu arvulist koosseisu nõuetele vastavaks peetakse, tahetakse tulevikus rõhku panna just kvaliteedi tõstmise peale. Edaspidi oleks kaitseliidu kulud aastas 30—50 miljoni marka. Otsustati reguleerida malevate pealikute palkasid ja kaitseliidus teenivate ohvitseride seisukorda ning tunnustati põhimõtteliselt soovitavaks ühine vormiriie värv kaitsevääga.

— Riigi- ja omavalitsusteenijate palkade reguleerimise komisjon on riigi- ja omavalitsusteenijad jaganud 24 palgaastmesse, kus juures palgad kõiguksid 5.000—40.000 marga vahel. Teenistuse vanus annaks palgalisa. Ka senised perekonna abiraha normid muudetakse.

— Riigikogu poolt vastuvõetud popside seadust tahetakse rahvahääletusele panna.

— Läbisõidul Helsingi peatas Tallinnas Läti kaitseliidu ülem kolonel Bolstein ühes kaaslastega.

— Vab. Valitsus kinnitas määruse mobilisatsiooni korral kodanikkudelt sunduslikult kaitseväge võetavate mehaaniliste veo- ja liikumisvahendite liigitamise ning nende eest rahalise tasu maksmise kohta.

— Iseseisvuse päevaks on oodata Poola parlamendi esituse vastukülaskäiku Eestisse.

— Raudteel pandi maksuma kõrgendatud bagaasi-veo tariifid. Kõrgendus on keskmiselt 25%.

— Tänavu-aasta ärapeetava üleilmilise karskusekongressi ärapidamise kohaks jääb lõpulikult Tartu. Kongressi peasekretäriks nimetati prof. P. Põld.

— 1926/1927 a. eelarve järele antakse maakondadele riiklist toetust üle 120 miljoni marga.

— Berliinis suri endine Vene sõjaminister Suhomlinov.

— Pärnu-Tallinna otseühenduse siht on lõpulikult kindlaks määratud ja esitatakse Riigikogule kinnitamiseks. Ehitus läheb maksa umbes 175 mil. marka.

— Eestis on üldse 135 apteeki. Aastas veetakse sisse üle 348 mil. marga eest apteegikaupu. Viimasel ajal on aga ka meil asutud arstirohtude valmistamisele ja selleks tarvisminevate taimede kasvatamisele.

— Vene revolutsiooni ja kodusõja tagajärjena jäi Eestisse õige palju Vene pagulasi, kes riigile suuri väljaminekuid sünnitavad. Nii minna üksi Tartus pagulaste kooliskäivate laste peale 6 miljoni marka.

— Sõjaringkonnakohtu istumisel Tartus mõisteti Tartumaa kommunistidest: 2 — õigeks, 2 — 6 aastaks sunnitööle, 1 — 4 a., 1 — 3 a. ja 1 — 2 a. 8 kuuks parandusmaija.

— Tallinna „Meremeeste Kodu“ ehitus on lõpule jõudnud. Ehitus läks ümmarguselt maksuma 26 mil. marka.

— Lätis tungisid kaks sõjariistus isikut kiirrongi magadisvagnis Nõukogude Vene kullerite kallale ja surmasid neist ühe, kuna teine raskesti haavata sai. Mõrtsukad said mõlemad surma. Kuna siin tegemist küll hariliku röövimise katsega on sündmus siiski esile kutsunud Läti ja Nõuk.-Vene vahel diplomaatilised sekeldused.

O. K.

Sõjaväelised teated.

Läti.

Läti seimi pahempoolsed erakonnad avaldasid mõtet, et väeteenistuse kohustust tuleks 1½ aasta pealt lühendada 1 aastale. Armee ülemjuhataja kindral Radsinsh seletas sel puhul ajakirjanduse esitajatele, et praegust teenistusaega on võimata lühendada. Praegu töötavad sõdurid õppuste alal ainult 3 päeva nädalas, kuna ülejäänud aeg kulub teisteks toimetusteks, nii 1½ aastane õppeaeg on veel lühikene. Õppus on nüüd hoopis keerulisem kui varem. Kahur- ja ratsaväes on õppus raskem kui jalgväes, rääkimata lennuväest, auto-tankide rühmadest jne. „Mis kasu on meil soomustatud masinatest, kui keegi ei oska nendega ümber käia?“ ütleb kindral. Tuleviku sõjas tooks õpetamata sõjavägi ainult kahju.

Väljamaa ajakirjanduses on viimasel ajal üles võetud väeteenistuse pikendamise küsimuse ja ka Lätis ei ole selle lühendamine soovitatav.

Läti sõjakooli 6. aastapäev.

Läti sõjakool pühitses 1. detsembril oma 6. aastapäeva. Kool asutati 1919 aasta sügisel praeguse Läti kindralstaabi ülema kindral Penikis ja sõjakooli juhataja kolonel Klinsoni algatusel. Kooli kasvandikud võtsid samal sügisel osa lahingutest sissetungiva Bermonditi vägedega, kus neist paljud surma ja haavata said.

Esimeste sõjakooli kadettide kursus kestis 6 kuud. Esimene lend oli 20. mail 1920 aastal. Järgmine lend

sündis juba rahuaja programmi alusel. Tänavu sügisel võeti esimesele kursusele õpilasi jalg-, ratsa- ja kahurväe osakondadesse. Edaspidi võetakse sõjakooli ainult keskkooli lõpetajaid ja üliõpilasi, kellel sisseastumise juures ühtlasi mõnedes õpeainetes eksam tuleb sooritada. Ilma eksamita võetakse vastu ainult ülikooli lõpetajaid. Järgmine sõjakooli lend on 1926 a. septembris.

Uue programmi järele kestab kadettide õppeaeg 3 aastat, missuguse aja nad koolis mööda saavad ilma et nad väeosadesse peaks minema. Kuna senini kool allus kindralstaabile, allub ta uue programmi järele sõjaministrile. Kadettide tööpäeva programm on väga laialdane ja mitmekülgne. Tahab kadett täielikult õppust jälgida, jääb tal vähe vaba aega järele. Iseäranis suurt rõhku pannakse koolis selle peale, et tulevased ohvitserid oleks hästi ettevalmistatud mitte ainult sõjaväe teenistuse jaoks, vaid nad peavad ka moraalselt tugevad olema.

Puhkust lubatakse kadettidele ainult sarnasel korral, kui nad end eeskujulikult on üleval püüdnud ja teatud eksamid sooritanud. Puhkepäevadeks on ettenähtud kesknädal, laupäev ja pühapäev. Neil päevil võivad kadetid oma tuttavatega kokku saada.

Kooli aastapäeva puhul oli sõjaväe spordi platsil sõjaväe paraad, millele olid palutud riigi president, sõjamin. kindr. Bangerski ja teised kõrgemad sõjaväelased. Õhtul oli sõjakooli ruumides pidulik koosviibimine.

A. Tr.

Uusi raamatuid Kindralstaabi raamatukogus.

- 211.148 Instruction provisoire sur l'emploi des chars de combat comme engins d'infanterie. 27 lhk. Paris. 1920.
- 204.80 Instruction sur l'emploi du ski du 30 oct. 1922. 75 lhk. Paris, 1923.
- 210.112 Instruction sur l'emploi tactique des mitrailleuses. 89 lhk. Paris, 1917.
- 210.121 Instruction sur la composition et le chargement des unités de mitrailleuses Hotchkiss Ml. 1914 sur voiturettes. 89 lhk. Paris, 1918.
- 210.89 Instruction sur le tir d'artillerie. Premier fascicule — XVII 209 lhk. Deuxième fasc. — IX+225 lhk. (Appendices et Annexes). Paris, 1917.
- 213.239 Jellicoe, J. R. La Grande Flotte (1914—1916) La Création, son Développement et son Oeuvre. 334 lhk. Paris, 1921.
- 213.234 Lafitte, R. L'artillerie d'assaut de 1916—1918. 101 lhk. ja kaart. Paris, 1921.
- 208.40 Lafon, Ch. La France Ailée en Guerre. (1914—1918) 283 lhk. Paris, 1920.
- 203.19 La loi des pensions du 14 avril 1924. 117 lhk. Paris.
- 212.180 Lucas. L'évolution des idées tactiques en France et en Allemagne pendant la guerre de 1914—1918. 323 lhk. Paris, 1924.
- 211.160 Luzeux. L'instruction de la troupe et des cadres. 103 lhk. Paris.
- 211.161 Massy, A. L'éducation morale et le règlement provisoire de manoeuvres de l'infanterie. 69 lhk.
- 204.45 Pavlovitch, Th. L'idéal démocratique et le discipline militaire. 198 lhk.
- 213.260 Pelezier. Un raid de cavalerie. Episode de la première bataille de la Marne. 68 lhk. 1921.
- 211.137 Règlement de la cavalerie. Partie I: Préparation technique de la cavalerie. 268 lhk. Partie II: Emploi de la cavalerie. 184 lhk. Paris, 1924.
- 210.124 Règlement du 31 août 1905 sur l'instruction du tir de l'infanterie. 71 lhk. Paris, 1916.
- 213.218 Requin. La Course de l'Amérique à la Victoire. Exposé de l'Effort militaire Américain de 1917—1918. 199 lhk. Paris, 1919.
- 212.189 Serrigny. Réflexions sur l'art de la guerre 204 lhk. 1921.
- 210.102 Thouvenin, L. L'artillerie nouvelle. Munitions tir-matériels. 399 lhk. Paris, 1924.
- 211.135 Tréguier. Ce que l'infanterie doit connaître de l'artillerie. 160 lhk. Paris, 1923.
- 208.60 Veiss, P. La guerre aérienne devant Nancy. 16 lhk. 1921.
- 210.99 Adaridi, K. Taktische Verwendung der Maschinengewehre. 126 lhk. Berlin, 1925.
- 203.36 Anleitung zur Verpflegung des Feldheeres. Vom 20 mai 1908. 175 lhk. Berlin, 1912.
- 222.35 Arbusov, L. Grundriss der Geschichte Liv-, Est- und Kurlands. VIII+372 lhk. kaart. Riga, 1918.
- 212.279 Auerbach, F. Die Physik im Kriege. 231 lhk. Jena, 1917.
- 211.192 Ausbildungsvorschrift für die Artillerie. Hefte 1, 3, 4, 11, 12, 13, 17, 17a. Berlin, 1922.
- 211.82 Ausbildungsvorschrift für Fahrtruppen. 170 lhk. Charlottenburg, 1923.
- 213.214 Baer, C. H. Der Völkerkrieg. Eine Chronik der Ereignisse seit dem 1. Juli 1914. Bd. 1—15. Stuttgart, 1916.
- 212.249 Balck, W. Entwicklung der Taktik im Kriege. XV+36 lhk. 1920.
- 212.261 Balck, W. Entwicklung der Taktik im Weltkriege. 16+410 lhk. 1922.
- 213.191 Balck, W. Kriegserfahrungen. 84 lhk. Berlin, 1921.
- 212.123 Balck, W. Nachtgefechte und Nachtübungen. Studien aus Kriegsgeschichte und Friedensarbeit. X+302 lhk.
- 213.52 Balkanicus. Serbien und Bulgarien im Balkankriege. 1912/13. Ins Deutsche übertragen von L. Markovitsch. VIII+132 lhk.
- 213.269 Das Baltten-Regiment ein Jahr im Felde. 159 lhk. Dorpat 1920.
- 210.149 Batterieführertafel für die Feldkanone 16. mit erster Ladung und mit zweiter Ladung. 15 lhk. 1918.
- 213.139 Baumgarten-Crusius, A. Deutsche Heerführung im Marnefeldzug 1914. Beiträge zur Beurteilung der Schuldfrage. 226 lhk. 1921.
- 213.297 Bayer, M. Im Kampfe gegen die Hereros (... während des Südwestafrikanischen Krieges). 85 lhk.
- 210.128 Behandlung der Feldartillerie Geräte im Felde. Heft 1: Allgemeine Bestimmungen. 56 lhk. Heft 5: Besondere Bestimmungen über Behandlung der L.F.H. 16. 31 lhk. Heft 6: Besondere Bestimmungen über Behandlung der I.F.H.Kp. 31 lhk. Berlin, 1918.
- 213.142 Bernhardt, Fr. v. Deutschlands Heldenkampf 1914—1918. X+544 lhk.+kaart. München. 1922.
- 212.26 Bernhardt, Fr. v. Vom Kriege der Zukunft. Nach den Erfahrungen des Weltkrieges. V+237 lhk. Berlin, 1920.
- 211.90 Bestimmungen für den Schiedsrichterdienst bei Truppenübungen. 48 lhk. Berlin, 1924.
- 211.169 Bestimmungen für die Aushebung von Kraftfahrzeugen. Vom 1 Februar 1912. 120 l. Berlin, 1914.
- 210.24 Biermann, Lehrbuch für Minenwerfer. VIII+107 lhk. 1921.
- 213.295 Bircher, E. Beiträge zur Erforschung der Schlacht an der Marne. XII+171 lhk. Leipzig. 1922.
- 217.118 Bleibtreu, K. Deutschland und England. 239 lhk.
- 203.10 Bober, H. Der Feldverpflegungsdienst bei der Truppe. VIII+88 lhk. 1914.
- 212.293 Boesser, Kampfschule für die Artillerie. 150 lhk. 1923.
- 209.33 Bolte, Fr. Die Nautik in elementarer Behandlung. Einführung in die Schiffahrtskunde. VII+196 lhk.
- 205.19 Borchard und Schmieden. Lehrbuch der Kriegs-Chirurgie. XVI+988 lhk. 1917.
- 213.81 Braeunlich, P. Kurländischer Frühling im Weltkrieg. Persönliche Eindrücke. 166 lhk. 1918.
- 213.210 Brandis, C. v. Die Stürmer von Douaumont. Kriegserlebnisse eines Kompanieführers. 140 lhk. 1917.

Vastutav toimetaja A. Traksmann.

Väljaandja: Sõdur, Tallinn, Uus tän. nr. 10.

Järgmine „Sõdur“ ilmub kaksik-numbrina Vabariigi aastapäevaks.

Ilmus

Kindralstaabi VI osakonna väljaandel

Lennuasjandus

Raamatus leiavad käsitamist kõik tähtsamad lennuasjandusse puutuvad küsimused. Teos on kokku seatud kõige uuematel andmetel ja sisaldab palju pilte ja joonistusi.

Saada „Sõduri“ talitusest,
Tallinn, Uus tän. 10.

Ilmus trükist

LÜHIKE KAHUR- JA TÕKKESÕIDU ÕPETAMISE JUHEND

Kindralstaabi VI osakonna väljaanne

Hind 30 mrk.

Saada „Sõduri“ talitusest, Uus t. nr. 10

RATSASÕIDU ÕPETUS

Juhtnõõrid hobusega ümberkäimiseks.

Hind 60 marka.

EESKIRI RATSANOOSTE RATSASTAMISEKS.

Hind 65 marka.

Mõlemad raamatud on paremad sellel alal. Sisu selgitamiseks on üle 80 pildi. Iga sõjaväelane, kaitseliitlane, sportlane ja kodanik, kel huvi hobuse ja ratsasõidu vastu, võib neist raamatuid leida kõige tarvilikumaid andmeid hobuse ja ratsasõidu kohta.

Raamatud on müügil „Sõduri“ talituses, Tallinn, Uus tän. № 10.

PIONEER PATALJ. VÄLJAANDEL
ILMUS TRÜKIST

KÄSIGRANAADID.

RAAMAT SISALDAB TEKSTI SELGITUSEKS HULGA JOONISTUSL. LISAKS KÄSIGRANAADIDE PILDUMINE JA TAKTIKA.

HIND 60 MARKA.

SAADA „SÕDURI“ TALITUSEST,
TALLINN, UUS TÄN. 10.

Ilmub trükist

Sõjaväe telefoni keskjaamade abonentide nimekiri.

ühes telefonivõrgu täiendava nimekirjaga.

— Hind 50 mrk. —